

OTDK-DOLGOZAT

Kiss Ágota

2013

**A PÉNZÜGYI INSTRUMENTUMOK VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ
ÉRTÉKELÉSÉNEK SZEREPE A TŐZSDÉN JEGYZETT
VÁLLALATOK KÖRÉBEN**

**THE ROLE OF VALUING FINANCIAL INSTRUMENTS ON REAL
VALUE OF CORPORATIONS LISTED STOCK EXCHANGE**

Kiss Ágota

Kézirat lezárva: 2012. október 23.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS, CÉLKITŰZÉS	1
2. ÉRTÉKALAPÚ SZÁMVITEL	3
2.1. ÉRTÉKALAPÚ SZÁMVITEL, ÉRTÉKELÉSI ELJÁRÁSOK	3
2.2. AZ ÉRTÉKELÉSI SZABÁLYOZÁS VÁLTOZÁSA MAGYARORSZÁGON	6
2.3. AZ ÉRTÉKELÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ SZÁMVITELI ALAPELVEK	7
2.4. A VALÓDISÁG ELVÉNEK TÉRNYERÉSE AZ ÓVATOSSÁG ELVÉVEL SZEMBEN.....	9
2.5. AZ ÉRTÉKELÉSI SZABÁLYZAT	11
3. VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS A MAGYAR ÉS NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSBAN	12
3.1. KÜLÖNBÖZŐ SZÁMVITELI RENDSZEREK LÉTEZÉSE	12
3.2. A SZABÁLYOZÁS BEVEZETÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI	13
3.3. A HAZAI SZABÁLYOZÁSBA TÖRTÉNŐ ADAPTÁLÁS	14
3.4. PÉNZÜGYI INSTRUMENTUMOK.....	15
3.5. A VALÓS ÉRTÉK.....	19
3.6. A VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS NEHÉZSÉGEI	21
4. NEMZETKÖZI SZÁMVITELI STANDARDOK (IFRS) SZERINTI SZABÁLYOZÁS	23
4.1. IAS 39 PÉNZÜGYI INSTRUMENTUMOK: MEGJELENÉS ÉS ÉRTÉKELÉS	23
4.2. IFRS 13 VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS	29
5. A VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS GYAKORLATI ALKALMAZÁSÁNAK VIZSGÁLATA	33
5.1. A FELMÉRÉS MÓDSZERTANA ÉS TARTALMA	33
5.2. A FELMÉRÉS EREDMÉNYEI.....	34
6. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	49
7. ÖSSZEFOGLALÁS	51
IRODALOMJEGYZÉK	52
MELLÉKLETEK.....	I
1. MELLÉKLET: A BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDÉN BEJEGYZETT, A VIZSGÁLATBA BEVONT VÁLLALATOK LISTÁJA	II
2. MELLÉKLET: A MOL CSOPORT ÁLTAL MEGHATÁROZOTT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK ÉS KÖTELEZETTSÉGEK VALÓS ÉRTÉKE 2011. DECEMBER 31-ÉN KATEGÓRIÁNKÉNT	III

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat: Az óvatosság és valódiság elvének hangsúlybeli változása a számviteli szabályozás fejlődésével párhuzamban	10
2. táblázat: A MOL Csoport valós érték értékelési tartalékának összetétele 2005-2011 között	39
3. táblázat: A MOL Csoport eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi instrumentumainak alakulása 2006-2011 között	42
4. táblázat: A pénzügyi instrumentumok értékeléséből származó mérlegben kimutatott halasztott adóeszközök és adókötelezettségek alakulása 2005-2011 között.....	47
5. táblázat: A pénzügyi instrumentumok értékeléséből eredménykimutatásban elszámolt halasztott adóeszközök és adókötelezettségek alakulása 2005-2011 között.....	47
1. ábra: A mérlegtételek értékelése	4
2. ábra: A pénzügyi instrumentumok értékelése és az értékváltozás hatása	25
3. ábra: Értékelési különbözetek általános elszámolásának bemutatása	26
4. ábra: A valós értéken történő értékeléshez kapcsolódó mérlegtételek.....	28
5. ábra: A valós érték hierarchia felépítése és működése.....	32
6. ábra: A pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének alkalmazása az egyedi éves beszámolóknak.....	35
7. ábra: A mérlegben kimutatott valós értékelés értékelési tartalékának vizsgálata az összevont (konszolidált) beszámolóknak	36
8. ábra: A MOL Csoport valós értékelés értékelési tartalékának alakulása 2004-2011 között.....	38
9. ábra: Az átváltási opció valós értékének alakulása 2006. március 13. és 2011 között	43
10. ábra: A MOL Csoport pénzügyi műveletek bevételeinek valós értékelésből származó aránya 2006-2011 között	44
11. ábra: A MOL Csoport pénzügyi műveletek ráfordításainak valós értékelésből származó aránya 2006-2011 között	45

1. BEVEZETÉS, CÉLKITŰZÉS

A számviteli rendszer legfőbb célja és feladata, hogy *megbízható és valós képet* biztosítson a gazdálkodók vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről a külső és belső környezet számára. Magyarországon e cél megvalósítását a hatályos 2000. évi C. számviteli törvény szabályozza.

A manapság jellemző, gyorsan változó gazdasági környezetben a számviteli adatoknak naprakész és releváns információkat kell közvetítenie a jövedelmi, pénzügyi helyzetéről, a megbízható és valós összkép biztosítása érdekében. A vállalati teljesítmény értékelése az időszakonként meghatározott pénzügyi jelentéseken, beszámolókon alapul. A számviteli törvény általános indoklása szerint a piaci szereplők igénye, hogy hozzájussanak azokhoz az információkhoz, amelyek döntéseik meghozatalához szükségesek. Egyre gyakrabban fogalmazódik meg a múltbeli értéken alapuló adatok helyett a valós, piaci értéknek megfelelő vagyoni helyzet bemutatása iránti igény (I1). Éppen ezért a gazdaság működésében bekövetkezett változások, a piaci szereplők megnövekedett információigénye és a nemzetközi jogharmonizációra való törekvés a számviteli szabályozás módosítását is kikényszerítették. Az eszközök múltbeli, bekerülési értéken alapuló értékelésének általános elvét a számviteli törvény korábbi módosításai egyre több területen térítették el, így bizonyos mérlegtételek vonatkozásában a bekerülési értékre alapozott értékelés mellett megjelent a valós értékelés fogalma.

Az uniós irányelveknek megfelelően a hazai számviteli szabályozás 2004. január 1-től hatályba léptette és általánossá tette a pénzügyi instrumentumok meghatározott körének valós értéken történő értékelési lehetőségét. Ezzel párhuzamosan az 1606/2002/EK rendelet értelmében minden tagállami, tőzsdén jegyzett vállalkozás számára kötelezővé tették a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok alkalmazását. Ezáltal a tőzsdén jegyzett vállalatok számára bevezették az összevont (konszolidált) éves beszámolójuk nemzetközi standardok (IFRS) szerinti elkészítésének követelményét. A Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (IASB, később Nemzetközi Számviteli Standard Testület, IASB) által kiadott IAS 39 standard a pénzügyi instrumentumok esetében értékelési alapszabályként a valós értéket írja elő. Így a tőzsdére bevezetett vállalatok összevont (konszolidált) beszámolóinak elkészítése során az IAS 39 közvetlenül hatályos, és meghatározott pénzügyi instrumentumok esetében kötelező a valós értéken történő értékelés.

Dolgozatom szakirodalmi fejezeteiben a pénzügyi instrumentumokhoz kötődő valós értéken történő értékelés elméleti háttérét mutatom be, mint a megbízható és valós összkép biztosításának egyik lehetséges eszközét. Kitérek a számviteli törvény által rögzített, általánosan alkalmazandó alapelvekre, amelyek áthatják a számviteli értékelés minden egyes részterületét. Továbbá ismertetem a valós értéken történő értékelés hazai szabályozási rendszerbe történő adaptációját, a 2000. évi C. törvény valós értékelésre vonatkozó szabályozását, a pénzügyi instrumentumok fogalomkörét, valamint az IAS 39 standard által előírt követelményrendszert. Röviden bemutatom a hazánkban 2013. január 1-től hatályos IFRS 13, az Európai Unió által még nem befogadott nemzetközi standard valós értékeléssel kapcsolatos jövőre vonatkozó célkitűzéseit.

A gyakorlati fejezetekben a Budapesti Értéktőzsde Részvény Szekciójában „A” és „B” részvény instrumentummal kereskedő, magyarországi székhelyű vállalatok egyedi és összevont (konszolidált) éves beszámolóit vizsgálom primer kutatás formájában. Elsődleges célom, hogy választ kapjak arra, hogy a valós értéken történő értékelést a vállalatok milyen mértékben alkalmazzák az egyedi éves beszámolójuk során, az értékelési eljárás alkalmazása hogyan áll kapcsolatban az összevont (konszolidált) beszámolójukkal, a valós értéken történő értékelés milyen módon van hatással a vállalatok eredményére, illetve hogyan változtatja meg vagyoniuk összetételét. A továbbiakban kiemelten vizsgálom az egyik legnagyobb hazai tőzsdére bevezetett vállalkozás, a Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. pénzügyi kimutatásait a pénzügyi instrumentumok valós értékelésének szempontjából. Többek között elemzem a számviteli mérlegben megjelenő valós értékelés értékelési tartálékának alakulását, a valós értékelés hatását a vállalatcsoport eredményére, illetve egy adott származékos pénzügyi kötelezettség (átváltási opció) valós értékelésének hatásait.

Dolgozatom témájának aktualitását az adja, hogy a számvitel az elmúlt időszakban folyamatos átalakuláson ment keresztül. Ez a fejlődés részben az Európai Unióba történő integrálódás, részben a piac elvárásainak kielégítése érdekében következett be. Ugyanakkor számos kritika jelenik meg manapság is, hogy a számviteli rendszer által nyújtott információk és ezen keresztül a számviteli beszámoló nem ad megbízható és valós képet a vállalkozások vagyoni, pénzügyi helyzetéről. Feltehető a kérdés, hogy a valós értéken történő értékelés mennyiben járul hozzá a pénzügyi kimutatások minőségének javulásához.

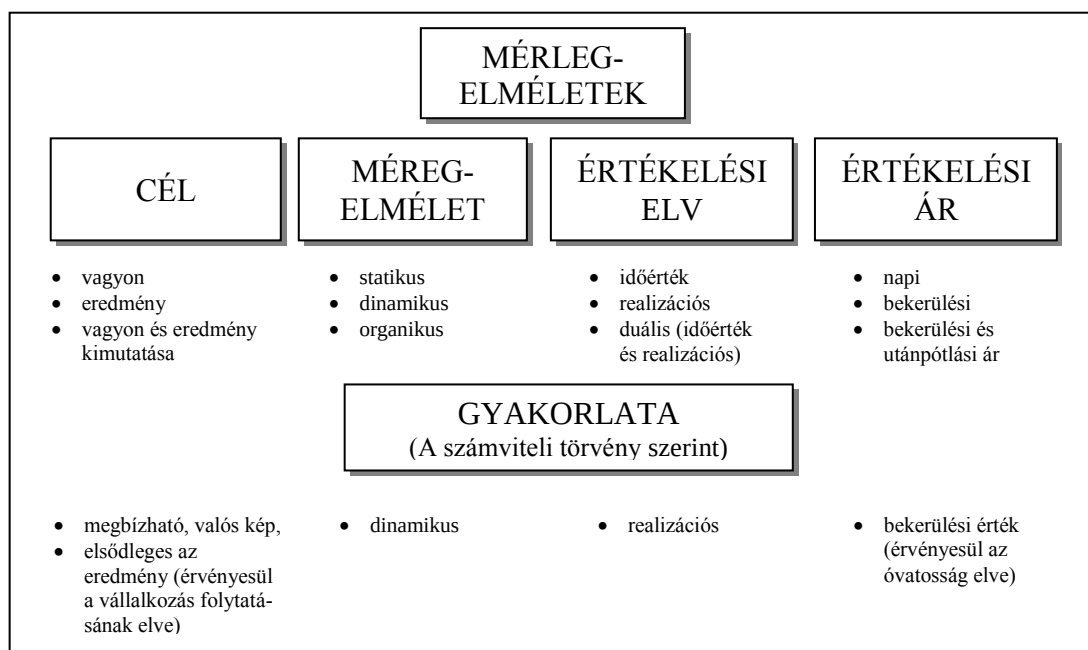
2. ÉRTÉKALAPÚ SZÁMVITEL

2.1. ÉRTÉKALAPÚ SZÁMVITEL, ÉRTÉKELÉSI ELJÁRÁSOK

A 2000. évi C. törvény a számvitelről megfogalmazza, hogy a beszámolónak megbízható és valós összképet kell mutatnia a gazdálkodó vagyonáról, annak összetételéről, pénzügyi helyzetéről és tevékenysége eredményéről. Ennek érdekében a számvitel alapelveket fogalmaz meg, melyek segítségével egységes szabályrendszert teremt. Bár az egyes vagyonelemek értékének megállapítási módszereit hivatalosan nem nevesítik a számvitel különálló részterületének, a számviteli mérleg és ezen keresztül a valós kép elkészítésénél mégis nagyon fontos szerepet töltenek be.

Az értékalapú számvitel folyamatos fejlődésen ment keresztül az elmúlt évtizedekben és időről időre más és más tartalommal jelent meg. Tóth (2009a) összefoglalta az értékalapú számvitel megjelenési formáit. Az első ilyen forma az árváltozás számvitele volt, ami az 1970-es évek magas inflációval jellemezhető időszakát ölelte fel és leginkább a nem pénzügyi eszközök folyamatos árnövekedésével állt kapcsolatban. A második forma az értékvesztés/értékromlás számvitele, amely elsősorban a jövedelmezőség csökkenése miatti vagyonvesztés elszámolásával foglalkozik. Az értékalapú számvitel harmadik változata a valós értékelés számvitele, amelynek legfontosabb területe napjainkban a pénzügyi instrumentumok elszámolása, amely a pénzügyi piacok kamat- és árváltozási problémáinak kitett eszközök számviteli problémáival foglalkozik.

A számvitelben a különféle mérlegelméletek eltérő értékelési elveken alapulnak, melyekhez más és más értékelési eljárások alkalmazása kapcsolható. Kozma (2001) összefoglalta a mérlegelméleteket és a mérlegben alkalmazható értékelési eljárásokat, melyet az *1. ábra* szemléltet. Megállapította, hogy a számviteli törvény által megfogalmazott követelmények teljesítéséhez dinamikus mérleget és a realizációs elvet kell alkalmazni. Mindezt úgy, hogy az eszközök értékelésekor az óvatosság elve maradéktalanul érvényre jusson.

1. ábra: A mérlegtételek értékelése

Forrás: Kozma (2001) p. 39.

A hatályos számviteli törvényben nem került meghatározásra, hogy mit is értünk értékelési eljárás alatt. Éva (2006) az értékelés fogalma alatt egy kétirányú munkát jelöl meg, egyrészt a mennyiségben felvett anyagi javak pénzürtékének meghatározását, másrészt a mennyiségi felvételt nem igénylő anyagi és nem anyagi javak pénzürtékének helyes értékre történő korrigálását. Kvancz–Galó (2007) több meghatározást összesítve megállapítják, hogy „értékelési eljárás alatt, a vállalkozás adottságait és a jogszabályi előírásokat figyelembe véve kialakított, rendszeresen karbantartott és következetesen alkalmazott mérlegtételek meghatározását érti, melynek eredményeként az adott eszköz illetve forrás „ára” rögzítésre kerül a nyilvántartásokban”. Általánosságban véve három csoportot különböztethetünk meg, így beszélhetünk bekerülési értékről, aktuális értékről, és várható értékről.

Amint az *1. ábrán* látható, a számviteli törvény az eszközök és források értékelésénél kötelezően alkalmazandó formaként a bekerülési értéket jelöli meg. A bekerülési érték, mint értékelési eljárás alapfilozófiája, hogy a bekerülési értéknek tartalmaznia kell mindazon tételeket, amelyek az eszköz megszerzése, létesítése, üzembehelyezése érdekében, az üzembehelyezésig, raktárba történő beszállításig felmerült, és az eszközhöz egyedileg hozzárendelhető. Aktualizált bekerülési érték alatt a múltbeli bekerülési értékből kiinduló értéket értjük, amikor is az év végi értékelés keretében terv szerinti, terven felüli érték-

csökkenéssel, értékvesztéssel csökkentve, illetve amennyiben a korábbi feltételek már nem, vagy csak részben állnak fent, akkor a visszaírással lehet közelíteni a piaci értékhez.

Az aktuális értéken történő értékelés lehetősége a befektetett eszközök meghatározott körére kiterjedő értékhelyesbítés, azaz a piaci értékre történő módosítás. A számviteli törvény ezt az értékelési eljárást csak, mint lehetőséget kínálja fel a gazdálkodók számára, hogy a korábban bekerülési értéken kimutatott és állományba vett befektetett eszközöket aktuális értéken szerepeltesse a könyveiben. A beszámolóban a bekerülési érték mellett önálló mérleg soron jelenik meg az aktuális könyv szerinti érték és a piaci érték eltéréséből adódó különbözet.

A várható jövőbeni érték alkalmazása olyan mérlegelem megjelenítésére vagy abból levezethető érték számszerűsítésére tesz lehetőséget, amely nagyfokú bizonytalanságot eredményez. Ennek az értékelési eljárásnak az alkalmazásával egyes mérlegtételek valós piaci értéke megállapíthatóvá válik. A várható jövőbeni értéket alapul vevő értékelési eljárás kiforrott változata a valós értéken történő értékelés lehetősége, amelyet a magyar számviteli szabályozás csak egy meghatározott körre engedélyez (Kvancz-Galó, 2007).

A fent említett értékelési eljárások elsődleges célja, hogy kielégítse azt a követelményt, miszerint a számviteli beszámolóknak, pénzügyi kimutatásoknak biztosítani kell a megbízható és valós összképet a gazdálkodók vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetéről. A számvitelben használatos értékelési eljárások azonban nem csak az üzleti évről készített beszámoló elkészítésénél jelentkeznek. Az általános beszámolási feladatok mellett a vagyon- és üzletértékelési tevékenységek az alábbi célokat szolgálják:

- a vagyonmérleg egyes elemeinek értékelése, a cégérték becslése,
- az átalakulás előkészítése, az apportlista egyes elemeinek tételes értékelése,
- az eszközök, vagyontárgyak valós piaci értékének megállapítása értékelési tartalék meghatározása céljából, valamint az eszközök élettartamának és maradványértékének megállapítása,
- hitelbiztosíték finanszírozása – fedezeti érték megállapítása,
- biztosítási érték, újraelőállítási érték megállapítása,
- értékesítés vagy vásárlás – eszközök, vagyontárgyak valós piaci értékének megállapítása,
- felszámolás – eszközök szabályos felszámolási értékének megállapítása,
- hitelből finanszírozott kivásárlás,

- cégvásárlás, befektetések értékének megállapítása, immateriális eszközök értékelése (Tóth, 2009b).

2.2. AZ ÉRTÉKELÉSI SZABÁLYOZÁS VÁLTOZÁSA MAGYARORSZÁGON

A gazdaság szereplőinek vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetére vonatkozó információk jelentős részét a számviteli rendszerek szolgáltatják. A gazdaság működésében bekövetkezett változások a számviteli szabályozás módosítását is kikényszerítették. A részletes törvényi szabályozás miatt újabb és újabb elvi, technikai, és értékelési előírások változtak szinte évről évre és folyamatosan változott a számviteli alapelvek jelentősége illetve megítélése is (I1).

A jelenleg érvényes számviteli törvény eredeti változatának 1992-es hatályba lépése előtt a tervgazdaságra jellemző számviteli szabályok érvényesültek. A rendszerváltást követően hazánkban is a piacgazdasági szemlélet vált uralkodóvá, ami azt jelentette, hogy 1992-től a vagyontárgyakat a mérlegben az értékvesztéssel korrigált bekerülési értéken kellett szerepeltetni. Az értékvesztés pedig az adott eszköz bekerülési értéke (könyv szerinti értéke) és mérlegkészítéskori piaci árának különbözete. A rendszer filozófiája a „*Felértékelni tilos, leértékelni pedig kötelező*” elvre épült.

1995-ben az előző időszak szigorú értékelési filozófiájának helyére a következő szabály lépett: „*A leértékelés kötelező, a felértékelés pedig megengedett.*” Így tehát 1995-től újabb előrelépés következett be a megbízható és valós összkép bemutatásának érdekében. A főszabály változtatása a piaci ár irányába történő elmozdulást jelentette, hiszen a számviteli szabályozás a befektetett eszközök bizonyos mérlegtételeinél lehetővé tette a piaci értéken történő értékelést, amely a gyakorlatban az értékhelyesbítés kimutatásával valósult meg. A piaci értéken történő értékelés a gazdálkodók számára nem volt kötelező, csupán egy új lehetőséget jelentett a megbízható és valós kép biztosításához.

2001-től a számviteli szabályozás változásai a piaci érték irányába való további előmozdulást jelentettek. Megengedetté vált a korábban elszámolt értékvesztés és terven felüli értékcsökkenés visszaírással történő korrigálása.

2004. január 1-től, az uniós számviteli szabályok életbelépésétől pedig lehetőséget kaptak a kettős könyvvitelt alkalmazó gazdálkodók, a pénzügyi instrumentumok egy meghatározott körének a valós értéken történő értékelésére. Ezzel lehetővé vált egyes eszközök eredménnyel szemben történő értékelése, amely az óvatosság számviteli elvének háttérbe szorulását jelentette (Reizingerné–Vörös, 2005).

2.3. AZ ÉRTÉKELÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ SZÁMVITELI ALAPELVEK

A hatályos 2000. évi C. számviteli törvény filozófiája a megbízható és valós kép bemutatásának követelményére épül, azaz hogy a számviteli rendszer képes legyen a gazdálkodók tevékenységét, vagyoni és jövedelmi helyzetét a lehető leghitelesebben bemutatni.

A számviteli beszámolóban szereplő mérleg egyes tételeinek értékelési szabályai között a számviteli törvény olyan, általánosan alkalmazandó alapelveket rögzít, amelyek áthatják az értékelés minden egyes részterületét, mind az eszközök bekerülési értékének meghatározása során, mind az üzleti év közbeni értékelésnél, mind a számviteli mérlegben megjelenő eszköz és forrás tételek értékének megállapításánál.

Mindezek alapján:

- az értékelésnél a *vállalkozás folytatásának elvéből* kell kiindulni,
- a *valódiság elve* alapján az egyes mérlegtételek értékelése meg kell, hogy feleljen a számviteli törvényben előírt értékelési elveknek és az azokhoz kapcsolódó értékelési eljárásoknak,
- az értékelés során az *óvatosság elvét* minden esetben figyelembe kell venni,
- az értékelések egymást követő üzleti években történő alkalmazása során a *folytonosság elvét* kell szem előtt tartani.
- az eszközöket és forrásokat az *egyedi értékelés elve* alapján egyedileg kell értékelni (Fridrich, 2007).

A vagyon, illetve a vagyon forrásának bemutatása, értékelése során tehát mindezen elveket figyelembe véve kell eljárni.

A számviteli törvény alapelőírása, hogy a törvényben meghatározott általános beszámoló készítési és könyvvezetési szabályok, értékelési előírások és eljárások csak abban az esetben alkalmazhatóak, ha vélelmezhető a vállalkozás folytatásának elve. A vállalkozás folytatásának elve kimondja, hogy a gazdálkodó a belátható jövőben is fenn tudja tartani működését, folytatni tudja tevékenységét. Nem várható a működés beszüntetése, vagy jelentős csökkenése.

A *vállalkozás folytatásának elvének* érvényesülését egyrészt nem akadályozhatja eltérő rendelkezés, mint például a vállalkozás ellen folyamatban lévő felszámolási vagy végelszámolási eljárás, másrészt nem állhat fenn a vállalkozási tevékenység folytatásának ellentmondó tényező, mint például átalakulás során bekövetkező megszűnés. Ugyanakkor

speciális céghelyzetekben, például a vállalati tevékenység átalakulással (összeolvadás, belvadás, szétválás, kiválás) történő folytatásakor a vagyonszerzés készítésére egyedi értékelési szabályok alkalmazandók.

A valódiság elve szerint: A könyvvitelben rögzített és a beszámolóban szereplő tételeknek a valóságban is megtalálhatónak, bizonyíthatónak, kívülállók által is megállapíthatónak kell lenniük. Értékelésük meg kell, hogy feleljen a számviteli törvényben előírt értékelési elveknek és az azokhoz kapcsolódó értékelési eljárásoknak.

A *valódiság elvének* értelmezését két részre bonthatjuk. Egyrészt utal a könyvvitelben és a beszámolóban rögzített tételek egyértelműen megállapítható voltára és ezen keresztül a bizonylatolás és a leltárkészítés fontosságára. Másrészt a valódiság elve a vagyonszerzésével foglalkozik. Hiszen a gazdálkodók vagyonszerzésének során a számviteli törvény által szabályozott értékelési eljárások közül választhatnak, attól függően, hogy tevékenységi területüknek, profiljuknak, üzleti partnereik elvárásainak, gazdasági érdekeiknek megfeleljenek, és ezen keresztül valós és megbízható képet közvetítsenek (Varga, 2009).

Az *óvatosság elve* megfogalmazza, hogy nem lehet eredményt kimutatni, ha az árbevétel, bevétel pénzügyi realizálása bizonytalan. A tárgyévi eredmény meghatározása során az értékvesztés elszámolásával, a céltartalék képzésével kell figyelembe venni az előrelátható kockázatot és feltételezhető veszteséget akkor is, ha az az üzleti év mérlegének fordulónapja és a mérlegkészítés időpontja között vált ismertté. Az értékcsökkenéseket, az értékvesztéseket és a céltartalékokat el kell számolni függetlenül attól, hogy az üzleti év eredménye nyereség vagy veszteség.

Az óvatosság elvéhez kapcsolódnak az eszközök és kötelezettségek értékelésére, az eredmény megállapítására vonatkozó törvényi előírások, valamint, hogy az eszközök értékének csökkenését, az értékvesztéseket, illetve a céltartalékokat az üzleti év eredményétől függetlenül el kell számolni, nem lehet figyelembe venni az értékelés során azt, hogy az üzleti év eredménye nyereség vagy veszteség lesz.

Az alkalmazott értékelési eljárásokra vonatkozóan a *folytonosság elve* kimondja, hogy az egymást követő üzleti években az eszközök és források értékelésénél alkalmazott értékelési elvek, eljárások, módszerek csak akkor változtathatók meg, ha a változást előidéző tényezők tartósan jelentkeznek, és emiatt a változás állandónak és tartósnak minősül. Ezáltal garantált, hogy az egymást követő üzleti évek beszámolóit összehasonlíthatókká válnak, hiszen a beszámolóban szereplő eszközök és források, valamint az eredmény

megállapítása mind tartalmában, mind az alkalmazott értékelési eljárások tekintetében változatlan.

Természetesen a számviteli szabályozás lehetőséget ad arra, hogy az alkalmazott értékelési eljárásokat a gazdálkodók megváltoztassák, amennyiben a körülmények tartósan megváltoznak és a megbízható és valós összkép biztosítása ezt igényli. Az értékelési eljárásban bekövetkezett változtatást azonban a gazdálkodó számviteli politikájában rögzíteni kell. Valamint a változtatást előidéző tényezőket, a módosított értékelésből adódó számszaki hatásokat a számviteli beszámoló kiegészítő mellékletében részletesen be kell mutatni, hogy ezáltal a beszámoló felhasználói a változtatást értelmezni és értékelni tudják.

Az *egyedi értékelés elve* alapján az eszközök és források mérlegben szereplő értékének megállapítása során azokat egyedileg kell értékelni. A számviteli törvény azonban speciális esetekben lehetőséget teremt arra, hogy az egyedi értékelés elve sajátosan érvényesüljön. Például a különböző időpontokban beszerzett, általában csoportosan nyilvántartott, azonos paraméterekkel rendelkező eszközöknél az átlagos beszerzési áron, vagy a FIFO módszerrel történő értékelést is elismeri.

2.4. A VALÓDISÁG ELVÉNEK TÉRNYERÉSE AZ ÓVATOSSÁG ELVÉVEL SZEMBEN

A számviteli beszámolónak megbízható és valós összképet kell közvetítenie. Az egyes mérlegtételek értékének is ugyanezen követelménynek kell megfelelnie, hiszen a vállalkozás jövedelemtermelő képességéről alkotott képet is ez határozza meg. Ennek érdekében a számvitel alapelveket fogalmaz meg. Az egyik legfontosabb számviteli alapelv a vállalkozás folytatásának elve, amely újabb alapelveket generál, mint például az összemérés elve, az időbeli elhatárolás elve, vagy az óvatosság és a valódiság elve. Ez utóbbi két számviteli alapelv határozza meg leginkább az alkalmazott értékelési módszereket és eljárásokat, mivel ezen elvekkel számos mérlegtétel összefüggése kimutatható, mint például az immateriális javak, tárgyi eszközök, kötelezettségek. A magyar számviteli szabályozásban e két elv aránya határozza meg a konkrét értékeket (Korom et al., 2005).

Az *1. táblázat* az óvatosság és valódiság elvének viszonyát mutatja be, az előző fejezetben ismertetett számviteli szabályozás fejlődését figyelembe véve.

1. táblázat: Az óvatosság és valódiság elvének hangsúlybeli változása a számviteli szabályozás fejlődésével párhuzamban

1991	1995-1997	2001	2004
Átalakuló, zilált gazdaság	Stabilizáció, konszolidáció	EU közelítés	EU csatlakozás
Óvatosság elve	Óvatosság – Valódiság	Valódiság – Óvatosság	Valódiság elve
• értékcsökkenés degresszív, kötelező veszteségnél is (Ó) • terven felüli értékcsökkenés (Ó) • értékvesztés (Ó) • céltartalék (Ó)	• értékhelyesbítés (V) • értékelési tartalék (Saját tőke – nem eredmény) • pénzügyi lízing (V) • jövedéki és fogyasztási adó (Br.) • realizált – nem realizált árfolyamvesztés – (-Ó) • eredménysemleges elszámolás: ○ térítés nélkül átvett, fellelt eszköz (V) ○ támogatások (tőke-eredmény)	• értékcsökkenés rugalmas (-Ó) • lekötött tartalék (pótbefizetés) • céltartalék • alapelvek: ○ lényegesség ○ tartalom elsődlegessége a formával szemben ○ költség – hozam	• valós érték ○ pénzügyi instrumentumok jövőbeni értékből levezetett érték vagyonban és eredményben is ○ mezőgazdaság
Vagyon és eredmény minimum	Vagyon valós, eredmény minimum	IAS 41 – méltányos érték – biológiai eszközök	Vagyon valós (?) – valós eredmény (?)

Forrás: Varga (2009) p. 44.

A táblázatból látható, hogy az eszközök múltbeli, bekerülés értéken alapuló értékelésének általános elvét a számviteli törvény korábbi módosításai egyre több területen térítették el. A 1990-es évek elejére jellemző számviteli szabályozás egyértelműen az óvatosság elvére épített. Az értékcsökkenéseket, a terven felüli értékcsökkenéseket, az értékvesztéseket, a céltartalékokat az eredmény terhére kötelező elszámolni, így az értékelés eredményeként *vagyon és eredmény minimum* kerül kimutatásra.

A következő időszakban az értékhelyesbítés elszámolásának lehetőségével már eltolódás figyelhető meg a valódiság elve felé. Ugyanakkor a vagyon piaci értéken történő szerepeltetése csak a saját tőkét érinti, eredménysemleges hatású, így az értékelési szabályozásban még mindig az óvatosság elvét tartják előtérben.

A pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének lehetőségével a számviteli szabályozás lehetővé tette, hogy az eredménnyel szemben számolják el az esz-

közök értékeléséből származó pozitív vagy negatív, még nem realizált különbözetet. Ez a lehetőség az óvatosság elvének háttérbeszorulását tükrözni, miközben megkérdőjelezi a valós vagyont, és a valós eredmény kimutatását.

Összességében elmondhatjuk, hogy a számviteli szabályozás változásával a bekerülési értéken történő értékelést a mérleg-fordulónapi értékelés váltja fel. Az információknak a mérlegkészítés időpontjáig történő figyelembevétele pedig a piaci (valós) értékelés érdekében történik. Az óvatosság számviteli elvének határozott trónfosztása, háttérbe szorulása figyelhető meg az elmúlt évek számviteli törvény változásaiban, párhuzamosan a valódiság elvének előretörésével (I1).

2.5 . AZ ÉRTÉKELÉSI SZABÁLYZAT

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény előírása szerint: „A törvényben rögzített alapelvek, értékelési eljárások alapján ki kell alakítani és írásba kell foglalni a gazdálkodó adottságainak, körülményeinek leginkább megfelelő – a törvény végrehajtásának módszereit, eszközeit meghatározó – számviteli politikát.” A számviteli politika keretében többek között el kell készíteni: „*az eszközök és források értékelési szabályzatát*” (Sztv. 14. § (3) bek.).

A *számviteli politika* tartalmazza tehát az alapvető döntéseket az eszközök és források értékelésének kérdésében a gazdálkodók adottságainak, körülményeinek leginkább megfelelő értékelési elvek, módszerek, eljárások meghatározásával, megválasztásával. Az értékelési szabályzat pedig a számviteli politika keretében hozott döntések gyakorlati végrehajtását, az eszközök és források értékelési módszereit foglalja magába. Az eszközök és források értékelésének megalapozottsága érdekében elengedhetetlen, hogy az értékelési szabályzatban rögzítésre kerüljenek az egyedi értékelés elve alkalmazásának sajátos területei, a piaci értékelésbe bevont eszközök és a piaci értékeket alátámasztó bizonylatok köre, az értékváltoztatások okai, indokai, illetve a végrehajtás módját.

Az értékelési szabályzat elkészítésének célja, hogy a vállalkozó a számviteli törvény előírásainak és a számviteli alapelveknek megfelelően, a vállalkozás adottságait és működési sajátosságait figyelembevéve, a választási lehetőségeket kihasználva, a kidolgozott értékelési előírások végrehajtását a vállalkozás érintett vezetői és szakemberei, továbbá a könyvvizsgáló, az adórevizor, és a további külső érintettek számára egyértelművé tegye (I2).

3. VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS A MAGYAR ÉS NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁSBAN

3.1. KÜLÖNBÖZŐ SZÁMVITELI RENDSZEREK LÉTEZÉSE

A nemzeti szintű szabályozás eredményeként az egyes gazdasági társaságok számviteli elszámolása országhatárokon belül egységesnek tekinthető. Ezzel ellentétben az országhatárok átlépésével még az azonos régióba tartozó országok esetében sem mondható el az egységes számviteli szabályozás, illetve az, hogy a gazdasági társaságok egységes elvek és szabályok alapján készítik pénzügyi kimutatásait. Ennek legfőbb oka, hogy az egyes országok saját kultúrával, saját hagyományokkal és eltérő törvényi szabályozással rendelkeznek. Az eltérő nemzetiségű társaságok teljesítményének összehasonlíthatósága érdekében szükség van az eltérő nemzeti számviteli szabályozások harmonizálására (I3).

Jelenleg a világon *három nagy számviteli rendszer* létezik és működik egymás mellett, melyek eltérő szemléletben közelítik meg a vállalkozások beszámolási kötelezettségét. Ezek az alábbiak:

- az angolszász szabályozás (US-GAAP)
- az Európai Unió irányelvei
- a nemzetközi számviteli standardok és azok értelmezései (IAS, 2001-től IFRS)

Az *angolszász modellben* - melyből kiemelkedik az Amerikai Egyesült Államok számviteli rendszere (US-GAAP) – a számviteli problémákra standardok segítségével adnak választ, ennek keretében egy-egy témára fókuszálnak, azokat értelmezik. Ezzel szemben a kontinentális típusú országokban a számvitel törvényi szabályozásra épül. Az eltérés hátterében a jogrendszerek különbözősége áll, miszerint az angolszász típusú országokban az úgynevezett precedens-jog dominál, ezzel szemben a kontinentális típusú országokban a követendő magatartást a hatályos jogszabályok segítségével fogalmazzák meg.

Az Európai Unió jogrendjébe illesztett számviteli szabályozás két formában jelenik meg. Így beszélhetünk *európai uniós irányelvekről* és *nemzetközi számviteli standardokról* (IFRS).

Az európai uniós irányelvekben az unió egységesítési törekvései figyelhetőek meg. Célul tűzték ki, hogy megteremtsék az egyes tagországok vállalkozásai által készített beszámolók összehasonlíthatóságát. Ennek érdekében a Közösség másodlagos jogforrásai

(irányelvek, rendeletek, ajánlások) segítségével koordinálja a tagállamokat, továbbá a Községhez csatlakozni szándékozók eltérő számviteli rendszereinek közeledését. A nemzetközi számviteli standardok hasonlóan az angolszász gyakorlathoz problémamegoldó, technikai jellegű szabályozásokat tartalmaznak (I4).

3.2. A SZABÁLYOZÁS BEVEZETÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI

Hazánkban a számviteli szabályozás klasszikusan a bekerülési értékek alkalmazására épül, azonban nem új keletű törekvés, illetve igény a múltbéli, bekerülési áras értékelés mellett, illetve helyett az aktuális piaci értékek számviteli alkalmazása. Ebbe a piaci alapú számviteli értékelési áramlatba sorolható a valós értékek alkalmazására épülő valós érték számvitel (Kovács, 2012).

A valós értéken történő értékelés valójában piaci értéken történő értékelést jelent, amelynek szabályait részletesen először a pénzügyi instrumentumokkal foglalkozó két nemzetközi számviteli standard, a pénzügyi instrumentumok értékeléséről és elszámolásáról szóló IAS 39 standard valamint a pénzügyi instrumentumok bemutatásáról és közzétételéről szóló IAS 32 standard rögzítette ajánlásként. Ezzel párhuzamosan a US-GAAP, azaz az Amerikai Egyesült Államok számviteli szabványai is részletesen szabályozták a pénzügyi instrumentumokat. Azonban annak a nemzetközi döntésnek az eredményeként, miszerint a világtőzsdékre, így az amerikai tőzsdékre is, csak akkor juthatnak be az európai nagyvállalatok, ha konszolidált éves beszámolóikat a – US-GAAP-val is összehangolt – Nemzetközi Számviteli Standardok szerint készítik, a Nemzetközi Számviteli Standard Testület (IASB) folyamatosan törekszik az IAS és a US-GAAP közötti összhang megteremtésére.

Az egységes szabályozás szükségszerűségének másik indoka, hogy az elmúlt 15-20 évben a pénzügyi világ jelentős fejlődésen ment keresztül. A pénzügyi instrumentumok nemcsak a pénzügyi szektorban, hanem a gazdaság más ágazataiban tevékenykedő termelő és szolgáltató vállalkozások körében is elterjedtek. Egyre szélesebb körben egyre bonyolultabb pénzügyi termékek, ügyletek jelentek meg, amelyekre a korábbi szabályozás nem volt teljes mértékben felkészülve.

A fent említett nemzetközi változások következtében az Európai Unió szabályozó hatóságai döntésének következtében bevezettek egy új irányelvet, a *2001/65/EK irányelvet*, amely módosította az éves beszámoló, a konszolidált éves beszámoló, illetve a hitel-

tézetű éves beszámoló készítésére vonatkozó korábban hatályos 78/660/EGK 4. számú, illetve 83/349/EGK 7. számú és a 86/635/EGK irányelveket az értékelés tekintetében.

A bevezetett módosító irányelv az IAS 32 és az IAS 39 standardok előírásait alapul véve tartalmazza a valós értéken történő értékelés fő szabályait, azzal, hogy minden tagországban 2004. január 1-jéig ki kellett alakítani a *valós értéken történő értékelést adaptáló nemzeti szabályt*. Egy másik fontos előrelépés, hogy a világtőzsdékre, illetve az amerikai tőzsdékre való bejutás feltételének teljesíthetősége érdekében az Európai Unió rendeletben tette kötelezővé tagállamai számára a tőzsdén jegyzett vállalkozások konszolidált éves beszámolóinak a nemzetközi standardok alapján történő elkészítését 2005. január 1-jétől (Nagy, 2004a).

3.3. A HAZAI SZABÁLYOZÁSBA TÖRTÉNŐ ADAPTÁLÁS

Az eszközök múltbéli, bekerülési értéken történő értékelésének általános elvét a számviteli törvény korábbi módosításai és az *uniós jogharmonizációra* való törekvés egyre több területen térítették el. Az uniós irányelveknek megfelelően a hazai számviteli szabályozás a 2003. évi LXXXV. törvény 18. §-ával hatályba léptette és általánosság tette a pénzügyi instrumentumok meghatározott körének valós értéken történő értékelési lehetőségét. Így a valós értéken történő értékelés lehetősége 2004. január 1-jétől jelent meg a magyar számviteli szabályozásban, illetve átmeneti szabályként már a 2003. évi mérlegfordulónapi értékelésnél alkalmazható minden kettős könyvvitelt vezető vállalkozás esetében az egyedi éves beszámoló és az összevont (konszolidált) éves beszámoló tekintetében egyaránt.

Az értékelés fő szabályait a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény tartalmazza, a további részletszabályokat pedig a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 250/2000. (XII.24.) kormányrendelet foglalja magába.

A hatályos számviteli törvény és a hivatkozott kormányrendelet meghatározza, hogy

- a valós értéken történő értékelést milyen *vállalkozási körben*,
- milyen *időponttól*,
- milyen *instrumentumokra* lehet alkalmazni,
- ez utóbbiakat hogyan kell *besorolni*, illetve lehet *átsorolni* az értékelés szempontjából,

- az értékelés milyen *gyakoriságú*,
- az *értékelési különbségeket* hogyan kell *elszámolni*, illetve *megszüntetni* az instrumentum könyvekből való kivezetésekor,
- hogyan kell az értékelési rendszerek közötti *áttérést* végrehajtani, továbbá
- *definiálja* vagy *újradefiniálja* azokat a *fogalmakat*, amelyek a valós értéken történő értékeléssel összefüggésben kerülnek alkalmazásra (Nagy, 2004a).

A hazai szabályozásban a valós értéken történő értékelés *bevezetésének alapvető okai* a nemzetközi viszonylathoz hasonlóan:

- az összhang megteremtése az IAS-ekkel, közelítés a US GAAP-hez
- a pénzügyi instrumentumok térnyerése a normál vállalkozási szférában
- a tőzsdén jegyzett vállalkozásoknak 2005-től kötelező az IAS-ek szerint elkészíteni az összevont (konszolidált) éves beszámolójukat.

Egyértelmű volt tehát, hogy hazánkban is valós értéken történő értékelést kíván a komplex instrumentumok megjelenése, a pénzügyi piacok gyors fejlődése, illetve a kockázatkezelési módszerek elterjedése (Nagy, 2003).

A pénzügyi instrumentum, mint új fogalom jelent meg a számviteli szabályozásban. Az ezzel kapcsolatos fogalmakat először meg kell ismernünk, a korábbi ismert kategóriákat el kell helyezniük az új csoportokban, és a megfelelő csoportosítás után lehetőség nyílik a valós értékelésre.

3.4. PÉNZÜGYI INSTRUMENTUMOK

A *pénzügyi instrumentum* olyan szerződéses megállapodás, amelynek eredményeként az egyik félnél pénzügyi eszköz, a másik félnél pénzügyi kötelezettség vagy saját tőke (tőke-instrumentum) keletkezik. Különösen a szerződéses megállapodáson alapuló követelés és kötelezettség, a pénzeszköz, az értékpapír (hitelviszonyt megtestesítő értékpapír és tulajdoni részesedést jelentő befektetés), a származékos ügylet (Sztv. 3.§ (8) bek. 3.).

Amennyiben a gazdálkodó úgy dönt, hogy él a számviteli törvény nyújtotta lehetőséggel, a valós értéken történő értékelés szempontjából a befektetett és forgatási célú *pénzügyi eszközöket* a következők szerint kell csoportosítani:

- a) kereskedési célú pénzügyi eszközök,
- b) értékesíthető pénzügyi eszközök,

- c) lejáratig tartott pénzügyi eszközök,
- d) a gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelések.

A *pénzügyi kötelezettségeket* (kivéve a fedezeti ügylet részét képezőket) – a számviteli törvény egyéb előírásai szerinti minősítéstől függetlenül – alábbi csoportokba kell sorolni:

- e) kereskedési célú pénzügyi kötelezettségek,
- f) egyéb pénzügyi kötelezettségek.

A pénzügyi instrumentumok különálló csoportját alkotják a *származékos ügyletek* (Róth et al., 2006).

a) Kereskedési célú pénzügyi eszközök:

A rövid távú ár- és árfolyam-ingadozásokból származó nyereség elérése céljából szerzett pénzügyi eszközök. Ide tartozik:

- a forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapír és tulajdoni részesedést jelentő befektetés,
- a gazdálkodó által keletkeztetett, a vásárolt harmadik fél által a gazdálkodóra engedményezett követelés, amelyet a gazdálkodó azonnal vagy rövid távon (egy éven belül) értékesíteni szándékozik, továbbá
- a kereskedési célúnak minősített, rövid távú nyereségszerzés céljára portfóliókezelésbe helyezett pénzügyi eszköz, a nem fedezeti célú származékos ügyletből eredő mérlegen kívüli követelés függetlenül attól, hogy a portfólió részét képezi vagy egyedi szerződésen alapul.

b) Értékesíthető pénzügyi eszközök:

Az értékesíthető pénzügyi eszközök olyan pénzügyi eszközök, amelyeket nem soroltak be a kereskedési célú pénzügyi eszközök, a lejáratig tartott pénzügyi eszközök és a gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelések közé. Ilyennek tekinthető:

- a befektetési céllal tartott tulajdoni részesedést jelentő befektetés,
- a befektetett eszközök között kimutatott, nem lejáratig tartott hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, illetve

- az a vásárolt, vagy harmadik fél által a gazdálkodóra engedményezett követelés, amelyről a gazdálkodó a nyilvántartásba vételkor még nem döntötte el, hogy rövid-távon értékesíteni, behajtani vagy lejáratig tartani szándékozik.

c) Lejáratig tartott pénzügyi eszköz

Olyan pénzügyi eszköz, amelyet a vállalkozó annak lejáratáig szándékozik és képes megtartani, valamint a bankbetét, illetve a pénzeszköz. Ideértve:

- a befektetett eszközök, illetve a forgóeszközök között kimutatott hitelviszonyt megtestesítő értékpapírt, továbbá
- az áru leszállításával záruló határidős, opciós ügyletekből eredő mérlegen kívüli követelést.

Nem tartoznak ebbe a kategóriába a gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelések.

d) A gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelés

A gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelés csoportba a gazdálkodó által pénzügyi eszközök, áruk vagy szolgáltatások – közvetlenül az adósnak teljesített – rendelkezésre bocsátásával létrehozott, rögzített vagy meghatározható fizetéssel járó pénzügyi eszközök sorolhatók.

Nem ebbe a csoportba tartozik az a követelés, amelyet a gazdálkodó kereskedési célúvá minősített, illetve a vásárolt vagy harmadik fél által a gazdálkodóra engedményezett.

e) Kereskedelmi célú pénzügyi kötelezettségek

A kereskedési célú pénzügyi kötelezettségek csoportjába a nem fedezeti célú származékos ügyletből eredő mérlegen kívüli kötelezettségek, valamint az értékpapír kölcsön-bevétele miatt fennálló kötelezettségek tartoznak.

f) Egyéb pénzügyi kötelezettség

Minden olyan – mérlegben szereplő, illetve mérlegen kívüli – pénzügyi kötelezettség, amely nem tartozik a kereskedési célú kötelezettségek közé.

A származékos ügylet olyan árualapú vagy pénzügyi eszközre vonatkozó, kereskedési célú vagy fedezeti célú határidős, opciós vagy swap ügylet, illetve ezek további származékai, amelyek:

- teljesítése pénzben vagy más pénzügyi instrumentummal történik,
- értéke egy meghatározott kamatláb, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, illetve tulajdoni részesedést jelentő befektetés árfolyama, áru vagy pénzügyi eszköz ára, devizaárfolyam, árindex, árfolyamindex, kamatindex, hitelmérték (bonitás) vagy hitelindex, illetve egyéb hasonló tényezők (mögöttesek) függvényében változik,
- a keletkezéskor nem, vagy csak csekély mértékben igényelnek nettó befektetést más, hasonlóan a piaci tényezők függvényében változó ügyletekhez (szerződésekhez) viszonyítva,
- pénzügyi rendezésükre előre meghatározott későbbi időpontban, illetve időpontig (a jövőben) kerül sor.

Abban az esetben, ha a gazdálkodó úgy dönt, hogy könyvvézetése során alkalmazza a valós értéken történő értékelés szabályait, úgy a pénzügyi instrumentumok egy meghatározott körére a törvény kötelezően előírja az értékelést, míg a pénzügyi instrumentumok egy másik körében pedig lehetősége nyílik a valós értékelés szabályainak alkalmazására, de ez nem kötelező jellegű. Amennyiben a vállalkozó nem kíván élni a valós értéken történő értékelés törvény nyújtotta lehetőségével, akkor az eddig is alkalmazott előírások szerint kell az értékelést elvégeznie.

Amennyiben a gazdálkodó él a valós értéken történő értékelés lehetőségével, úgy

- *kötelező* valós értéken értékelnie a kereskedési célú pénzügyi eszközeit, kereskedési célú pénzügyi kötelezettségeit, és a származékos ügyleteket,
- valós értéken *lehet* értékelnie az értékesíthető pénzügyi eszközeit,
- *nem lehet* a valós értékelést alkalmaznia a lejáratig tartott pénzügyi eszközök, a gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelések és az egyéb pénzügyi kötelezettségek csoportjainál.

3.5. A VALÓS ÉRTÉK

A valós érték fogalma – explicit módon – a nemzetközi standardokban 1982-ben, a US GAAP-ben 1985-ben, míg a magyar számviteli szabályozásban 2004-ben jelent meg. (Kovács, 2012).

A *valós érték* - a számviteli törvény 3. § (9) bekezdés 12. pontja alapján - az az összeg, amelyért egy eszköz elcserélhető (eladható, illetve megvásárolható), vagy egy kötelezettség rendezhető megfelelően tájékozott, az üzletkötési szándékukat kinyilvánító felek között, a szokásos piaci feltételeknek megfelelően kötött (köthető) ügylet (szerződés) keretében.

A vállalkozásnak a számviteli politikájában és az analitikus nyilvántartásaiban rögzítenie kell, hogy az adott pénzügyi instrumentum esetén mit tekint valós értéknek, azaz hogyan határozza meg azt.

Valós értéknek tekinthető a piaci megítélésről rendelkezésre álló információk alapján történő meghatározás szerint:

- *a piaci érték*, amely lehet
 - *a tőzsdén jegyzett árfolyam*, ha a pénzügyi instrumentum a tőzsdén forgalmazott és van tőzsdén jegyzett ára, árfolyama,
 - *a két fél szabad megállapodása szerinti ár*, ha a pénzügyi instrumentumnak nincs tőzsdén jegyzett ára, árfolyama, de tőzsdén kívüli piacon kialakult, a piaci ár tendenciáját megfelelően tükröző árajánlatokkal, illetve az üzleti év során történt értékesítés adataival rendelkezik, amely a piaci értékítéletet az értékelés időpontjában megfelelően jellemzi,
 - *a számított érték*, az előzőek hiányában a pénzügyi instrumentum összetevőinek, vagy hasonló pénzügyi instrumentumoknak a piaci ára alapján meghatározott érték,
- *az általános értékelési eljárásokkal meghatározott, a piaci árat elfogadhatóan közelítő érték* (például az instrumentumhoz kapcsolódó jövőbeni pénzáramlások diszkontált értékének összegeként meghatározott jelenérték). Ez utóbbi akkor kerül meghatározásra, ha az előzőek szerinti piaci érték nem áll rendelkezésre.

A valós érték meghatározásának felsorolt módjai egyfajta alkalmazási sorrendet is mutatnak. Az adott módszer akkor használható, ha az azt megelőző módszer alkalmazása-

ra nincs lehetőség. Például, ha az adott instrumentum rendelkezik tőzsdei árfolyammal, akkor a valós érték meghatározásakor azt kell mérvadónak venni, nem a tőzsdén kívüli piacon kialakult árat (Nagy, 2004b).

A számviteli törvény előírásainak megfelelően, amennyiben a gazdálkodó úgy dönt, hogy a könyvvizetés során alkalmazásra kerül ez az értékelési módszer, akkor döntését a számviteli politikájában rögzítenie kell. Továbbá a számviteli politika részét képező értékelési szabályzatban be kell mutatnia:

- az értékelendő eszközök és kötelezettségek körét,
- a besorolás kategóriáit,
- a valós értékelés módszerét,
- az értékelésért felelős személyeket,
- és a határidőket.

A valós értéken történő értékelés alkalmazása esetén *a kiegészítő mellékletben* további információként be kell mutatni:

- az általános értékelési eljárásokkal számított piaci érték (jelenérték) esetén *alkalmazott feltételeket* (így különösen a diszkonttényezőt, a várható osztaléknövekedési rátát, a belső megtérülési rátát, az effektív hozamot, az alternatív befektetés hozamát),
- a számított piaci érték meghatározásánál *figyelembe vett tényezőket*,
- a *valós értékelés értékelési különbözetének* nagyságát, tárgyévi változását, valamint azt, hogy az eredményben, illetve a saját tőkében mekkora összeg került elszámolásra,
- a *pénzügyi instrumentumok* csoportjait és *valós értékét*,
- a *származékos ügyletek* csoportjait, nagyságát (szerződés szerinti értéken), lejárat idejét, valamint a cash flow-ra és az eredményre gyakorolt várható hatását (valós értékét),
- a *fedezeti ügyletek* hatékonyságát, bemutattva azt, hogy a tárgyévi eredményben, illetve a saját tőkében mekkora veszteséget (illetve nyereséget) ellentételeztek, amelyek ezáltal nem jelentek meg a mérlegben és az eredménykimutatásban,
- a valós értékelés értékelési tartalékának *tárgyévi változását*,
- a bekerülési (beszerzési) értéken történő értékelésről a valós értéken történő értékelésre való áttérés, illetve a valós értéken történő értékelésről a bekerülési (beszerzési) értéken történő értékelésre való *áttérés hatását* a tárgyévi eredményre, vala-

mint az ehhez kapcsolódóan az áttérést megelőző üzleti évi beszámoló adatainak az áttérés szerinti átrendezését az összehasonlíthatóság érdekében.

Az üzleti jelentésben be kell mutatni:

- a pénzügyi instrumentumok hasznosítását (befektetési vagy forgatási célú minősítést, a valós értéken történő értékelés esetén az értékelés szempontjából történő besorolását, a származékos ügyletek fedezeti vagy nem fedezeti jellegét), ha az jelentős hatással van a vagyoni helyzetre,
- a kockázatkezelési politikát és a fedezeti ügylet politikát,
- az ár-, hitel-, kamat-, likviditás- és cash flow kockázatot (Nagy, 2004c).

3.6. A VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS NEHÉZSÉGEI

Bár a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének számtalan előnye kimutatható, számviteli alkalmazása bizonyos költségeket von maga után. A valós érték meghatározásának problémaköre érinti mind a magyar, mind a bármilyen nemzetközi számviteli standardrendszer alapján készítendő beszámolókat.

Ezen a területen az egyik alapvető probléma, hogy hogyan határozható meg megbízhatóan a pénzügyi kimutatások egyes sorainak értéke, különösen azon eszközök esetében, amelyeknek nincs *aktív piaca* és így nem rendelkezésre automatikusan az aktuális piaci ár. Ezen eszközök esetében mindenképpen előnyben kell részesíteni azt az elvet, hogy egy információ csak akkor lehet hasznos, ha megbízható. Ilyen esetekben aktív piac hiánya miatt a piaci szereplők számára szükségessé válik az értékelési modellek kidolgozása. Problémát jelent azonban, hogy több piaci szereplőnél – elsősorban a nem pénzügyi területen működő társaságoknak - a modellek kidolgozásához gyakran nem áll rendelkezésre elegendő szakmai tudásanyag, illetve megfelelő tapasztalat. Könyvvizsgálati szempontból is jóval magasabb kockázatot hordoz magában az értékelési modellek vizsgálata, mint a piacon azonnal elérhető árak alkalmazásának ellenőrzése (Boros-Rakó, 2009). Ez esetben tehát a befektetőknek és más döntéshozóknak kell megbecsülniük, hogy a számviteli információk mennyire relevánsak és megbízhatóak. Tóth (2009a) szerint egy információ lehet releváns, miközben teljesen megbízhatatlan és fordítva. Az információ hasznossága tehát a relevancia-megbízhatóság megfelelő arányára épül. A valós értéken történő értékelés megjelenése a szabályozásban egy új relevancia-megbízhatóság arány kialakítását eredményezheti. Nyilvánvaló, hogy a valós érték jobban tükrözi a piacot, a piaci értékítéletet, de nagyobb változékonyságot eredményez a különféle vagyonelemekben és a jövedelmező-

ségben is. Ugyanerre hívta fel a figyelmet Barsi (2012), a PricewaterhouseCoopers cégtársa: „mivel a pénzügyi beszámolás hangsúlyai eltolódtak a bekerülési költségtől a valós értékelés felé, ezzel elmozdulás következett be a stabil és egyenletes eredménynövekedés kimutatásától a volatilis, *ingadozó eredménykimutatás* felé is. E változás egyik fontos velejárója a magyarázó kiegészítő melléklet szerepének növekedése” (15).

A pénzügyi világválság kirobbanásának hatására az IFAC független standardalkotó bizottsága (IAASB) 2008 novemberében figyelemfelhívást tett közzé a könyvvizsgálók számára, amellyel a valós értékelésen alapuló számviteli becslések kockázatára hívta fel a figyelmet a megváltozott, bizonytalan piaci környezetben. A felhívás értelemszerűen a pénzügyi instrumentumokra összpontosít, de foglalkozik a vállalkozás folytatása elvére gyakorolt lehetséges hatásokkal is. A figyelemfelhívás azoknak szólt, akik olyan gazdálkodók könyvvizsgálatát végezték, amelyek rendelkeznek pénzügyi instrumentumokkal, azokat valós értéken értékelik és kiváltképp olyan instrumentumok vannak a birtokukban, amelyek piaca időközben befagyott (Fekete, 2008).

Ennek kapcsán 2008 decemberében az IASB változtatást vezetett be a pénzügyi instrumentumok számviteli szabályozásában. A társaságoknak lehetősége nyílt arra, hogy a korábbi, eredménnyel szemben valós értéken értékelt vagy értékesíthető kategóriában lévő, de a kölcsönök és követelések definíciójának megfelelő instrumentumokat átsorolják a kölcsönök és követelések kategóriájába. A standard módosításának fő indoka, hogy sok vállalkozás a pénzügyi instrumentumait az eredménnyel szemben valós értéken értékelt kategóriákba sorolta be, hiszen a pénzügyi válság előtt a pénzügyi piacokról azonnal rendelkezésre állt az instrumentum valós értéke. A válság következtében azonban ezek a korábban aktív pénzügyi piacok működésképtelenné váltak, így már nem álltak rendelkezésre az instrumentumok valós értékei. A változtatás hatása az, hogy miközben az eredménnyel szemben valós értéken értékelt és az értékesíthető kategóriákba besorolt instrumentumokra kötelező volt a valós értéken történő értékelés alkalmazása, addig a kölcsönök és követelések kategóriában lévő pénzügyi eszközöket amortizált bekerülési értéken kell nyilvántartani és bemutatni.

4. NEMZETKÖZI SZÁMVITELI STANDARDOK (IFRS) SZERINTI SZABÁLYOZÁS

4.1. IAS 39 PÉNZÜGYI INSTRUMENTUMOK: MEGJELENÉS ÉS ÉRTÉKELÉS

A nemzetközi számviteli standardalkotás célja egy olyan egységes elvi és módszertani keret megteremtése, amely lehetővé teszi az eltérő nemzetiségű társaságok pénzügyi kimutatásainak és ezzel párhuzamosan teljesítményeik összehasonlíthatóságát.

Az európai uniós tagsággal az Unió által elfogadott törvények a hazai jogrend részévé válnak.

A *Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság* (IASB, később Nemzetközi Számviteli Standard Testület – IASB) 1999-ben fogadta el az IAS 39 *Pénzügyi instrumentumok: Megjelenítés és értékelés* nemzetközi számviteli standardot. Az IAS 39 meghatározza a pénzügyi eszközök és pénzügyi kötelezettségek megjelenítésének, értékelésének és közzétételének alapelveit. A standard kiegészíti az IAS 32 *Pénzügyi instrumentumok: közzététel és bemutatás* standardban foglalt közzétételi rendelkezéseket.

Az 1606/2002/EK rendelet értelmében minden tagállami, tőzsdén jegyzett vállalkozás számára kötelező a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok szerinti beszámolás. Ebből következően az említett vállalati körben a nemzetközi szabályok – így az IAS 39 is – közvetlenül hatályosak Magyarországon (Kovács, 2012).

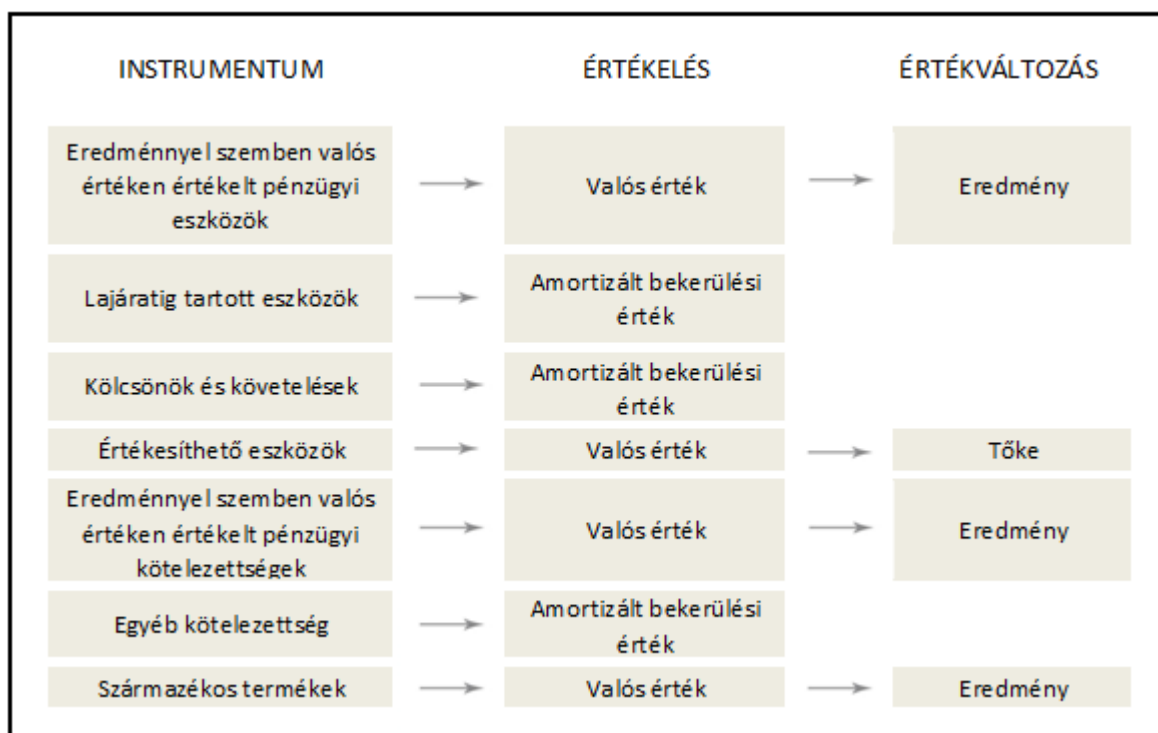
A standard célja, hogy megállapítsa a pénzügyi instrumentumokkal kapcsolatos megjelenítési, értékelési és közzétételi alapelveket az üzleti vállalkozások pénzügyi kimutatásaiban. A standard az értékelés szempontjából különbséget tesz a pénzügyi instrumentumok kezdeti illetve későbbi értékelése között.

A standard alapján egy pénzügyi eszköz vagy pénzügyi kötelezettség kezdeti kimutatásakor a gazdálkodónak azt bekerülési értéken kell értékelnie, ami eszköz esetében az érte adott, vagy kötelezettség esetében az érte kapott ellenérték valós értéke. A felmerülő tranzakciós költségeket minden pénzügyi eszköz és kötelezettség kezdeti értékelésében figyelembe kell venni. Az adott vagy kapott ellenérték valós értékét általában a tranzakciós árat vagy más piaci árat alapul véve állapítják meg. Ha az ilyen piaci árakat nem lehet megbízhatóan meghatározni, akkor az ellenérték valós értékét a jövőbeni pénzbefolyásoknak vagy kifizetéseknek egy hasonló olyan instrumentum érvényben lévő piaci kamatlábával történő diszkontálásával becslik meg, amely egy hasonló hitelképességi besorolású kibocsátótól származik (Kovács, 2003).

A pénzügyi instrumentumok bekerülést követő értékelése céljából az IAS 39 standard a pénzügyi instrumentumokat az alábbi kategóriákba sorolja be:

- a) *Eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi eszközök (FVTPL)*: Az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi eszközök közé tartoznak a kereskedési céllal tartott pénzügyi eszközök, illetve a bekerülést követően ilyenként megjelölt bármely pénzügyi eszközök.
- b) *Lejáratig tartott eszközök (HTM)*: A lejáratig tartott eszközök (befektetések) olyan meghatározott vagy meghatározható kifizetésekkel és fix lejáratral bíró pénzügyi eszközök, melyekre a gazdálkodó pozitív szándéka és képessége a lejáratig történő megtartás.
- c) *Adott kölcsönök és követelések*: Az adott kölcsönök és követelések olyan fix vagy meghatározott kifizetésekkel bíró nem származékos eszközök, amelyeket aktív piacon nem jegyeznek.
- d) *Értékesíthető pénzügyi eszközök (AFS)*: Az értékesíthető pénzügyi eszközök azok a nem származékos pénzügyi eszközök, melyeket értékesíthetőnek minősítettek, és nem tartoznak a fenti három pénzügyi eszköz kategória egyikébe sem.
- e) *Eredménnyel szemben valós értéke értékelt pénzügyi kötelezettségek*: Az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi kötelezettségek közé tartoznak a kereskedési célú pénzügyi kötelezettségek, illetve bármely más pénzügyi kötelezettség, amit bekerüléskor ebbe a kategóriába sorolnak.
- f) *Egyéb pénzügyi kötelezettség*: Minden nem eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi kötelezettség.

A pénzügyi instrumentumok IAS 39 szerinti besorolását, értékelését és az értékelés okozta változások hatásának elszámolását a 2. ábra szemlélteti.

2. ábra: A pénzügyi instrumentumok értékelése és az értékváltozás hatása

Forrás: Saját összeállítás

Amint a 2. ábrán láthatjuk, a bekerülést követően a gazdálkodónak

- az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi eszközeit,
- az értékesíthető pénzügyi eszközeit,
- az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi kötelezettségeit, illetve
- a származékos termékeket

valós értéken kell értékelnie.

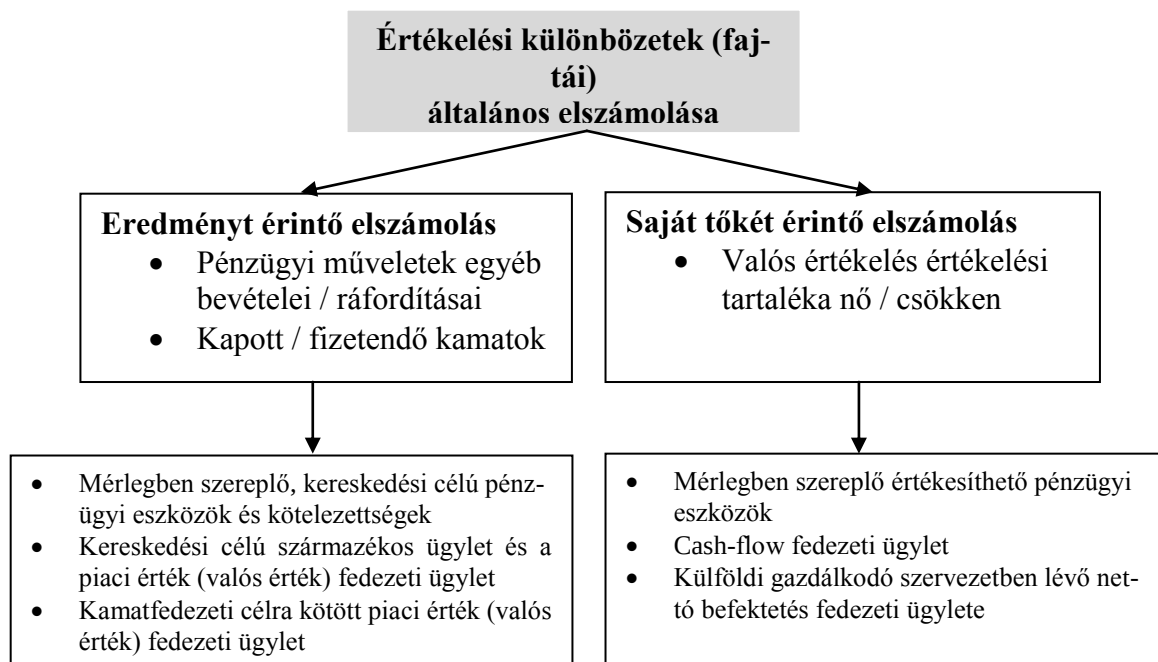
A lejáratig tartandó befektetések, a gazdálkodó által keletkeztetett kölcsönök és követelések, valamint az egyéb kötelezettségek csoportjába tartozó instrumentumokat a gazdálkodónak a bekerülést követően *amortizált bekerülési értéken* kell értékelnie.

Egy pénzügyi eszköz vagy pénzügyi kötelezettség amortizált bekerülési értéke a pénzügyi eszköznek vagy kötelezettségnek az eredeti bekerüléskor meghatározott értéke csökkentve a tőketörlesztésekkel, növelve vagy csökkentve az ezen eredeti érték és a lejáratkori érték közötti különbséget halmozott amortizációjával, és csökkentve az esetleges értékvesztés vagy behajthatatlanság miatti leírással.

Az effektív kamatláb módszere olyan amortizáció-számítási módszer, amely a pénzügyi eszköz vagy pénzügyi kötelezettség effektív kamatlábát használja. Az effektív kamat-

láb az a kamatláb, amely a futamidőn keresztül a lejárat időpontjáig vagy a következő piaci alapú árazás időpontjáig várható jövőbeli pénzeszköz-kifizetéseket pontosan a pénzügyi eszköz vagy kötelezettség jelenlegi nettó könyv szerinti értékére diszkontálja.

A valós értéken történő értékelés során keletkezett értékelési különbözetek általános elszámolását szemlélteti a 3. ábra.

3. ábra: Értékelési különbözetek általános elszámolásának bemutatása

Forrás: Róth et al. (2006) p. 557.

A pénzügyi műveletek egyéb bevételeként, illetve a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításaként kell elszámolni az átértékelési különbözetet

- az eszközökhöz, illetve a kötelezettségekhez rendelt értékelési különbözettel szemben a *mérlegben szereplő, kereskedési célú pénzügyi eszközök és kötelezettségek* esetében. Az átértékelési különbözet az aktuális értékeléskori valós érték, valamint a megelőző utolsó értékelés során kialakult – értékelési különbözettel módosított – bekerülési (beszerzési) érték különbözete.
- az ügylethez rendelt, a követelések illetve a kötelezettségek között önálló tételként kimutatott származékos ügyletek pozitív, illetve negatív értékelési különbözettel szemben a *kereskedési célú származékos ügylet és a piaci érték (valós érték) fedezeti ügylet* esetében. Jellegétől függően, az ügylet tárgyát képező pénzügyi instru-

mentum aktuális értékelés napján érvényes piaci értéke (valós értéke) és a kötési (határidős) árfolyama közötti különbözetnek a megelőző utolsó értékelés napján érvényes piaci értéke (valós értéke) és kötési (határidős) árfolyama közötti különbözethez képest fennálló eltérése összegében.

A mérlegben kimutatott kereskedési célú pénzügyi eszközök átértékelési különbözetét a tárgyévben korábban már elszámolt értékelési különbözet módosításának összegéig, jellegétől függően, a pénzügyi műveletek egyéb bevételeit vagy a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításait csökkentő tételként (stornó tételként), az azt meghaladó részt a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításainak vagy a pénzügyi műveletek egyéb bevételeinek növeléseként kell elszámolni.

Az egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek, illetve a fizetendő kamatok és kamatjellegű ráfordítások között kell elszámolni az átértékelési különbözetet

- a kamatfedezeti célra kötött piaci érték (valós érték) fedezeti ügylet esetében az ügylethez rendelt, a követelések, illetve a kötelezettségek között kimutatott származékos ügyletek pozitív, illetve negatív értékelési különbözettel szemben, jellegétől függően,
- az ügylet tárgyát képező pénzügyi instrumentum aktuális értékelés napján érvényes piaci értéke (valós értéke) és kötési (határidős) árfolyama közötti különbözetnek a megelőző utolsó értékelés napján érvényes piaci értéke (valós értéke) és kötési (határidős) árfolyama közötti különbözethez képest fennálló eltérése összegében (előjelének megfelelően)

A mérlegben szereplő eszközök átértékelési különbözetét a befektetett pénzügyi eszközök értékelési különbözeteként, a követelések értékelési különbözeteként, az értékpapírok értékelési különbözeteként kell külön-külön kimutatni, függetlenül attól, hogy az pozitív, az eszköz értékét növelő értékelési különbözet, illetve az negatív, az eszköz értékét csökkentő értékelési különbözet.

A mérlegben szereplő kötelezettségek átértékelési különbözetét a kötelezettségek értékelési különbözeteként kell kimutatni, függetlenül attól, hogy az pozitív, a kötelezettség értékét növelő értékelési különbözet, illetve az negatív, a kötelezettség értékét csökkentő értékelési különbözet.

Származékos ügyletek valós értéken történ értékelésekor a mérlegben a követelések között önálló tételként kell kimutatni, származékos ügyletek pozitív értékelési különbözete

címen a le nem zárt kereskedési, illetve fedezeti célú származékos ügyletek pozitív valós értékét (jövőben várható, nyereségjellegű eredményét). A mérlegben a kötelezettségek között kell kimutatni a *származékos ügyletek negatív értékelési különbözete* címen a le nem zárt kereskedési, illetve fedezeti célú származékos ügyletek negatív valós értékét (jövőben várható, veszteségjellegű eredményét).

A valós értéken történő értékeléshez kapcsolódó mérlegtételeket a 4. ábra szemlélteti.

Mérleg	
A. Befektetett eszközök	D. Saját tőke
I. Immateriális javak	I. Jegyzett tőke
II. Tárgyi eszközök	II. Jegyzett, de még ... (-)
III. Befektetett pénzügyi eszközök	III. Tőketartalék
8. <i>Befektetett pénzügyi eszközök értékelési különbözete</i>	IV. Eredménytartalék
	V. Lekötött tartalék
	VI. Értékelési tartalék
B. Forgóeszközök	2. <i>Valós értékelés értékelési tartaléka</i>
I. Készletek	VII. Mérleg szerinti eredmény
II. Követelések	E. Céltartalékok
6. <i>Követelések értékelési különbözete</i>	F. Kötelezettségek
7. <i>Származékos ügyletek pozitív értékelési különbözete</i>	I. Hátrasorolt kötelezettségek
	II. Hosszú lejáratú kötelezettségek
	III. Rövid lejáratú kötelezettségek
III. Értékpapírok	9. <i>Kötelezettségek értékelési különbözete</i>
5. <i>Értékpapírok értékelési különbözete</i>	10. <i>Származékos ügyletek negatív értékelési különbözete</i>
IV. Pénzeszközök	
C. Aktív időbeli elhatárolások	G. Passzív időbeli elhatárolások

4. ábra: A valós értéken történő értékeléshez kapcsolódó mérlegtételek

Forrás: Saját szerkesztés a 2000. évi C. törvény 1. számú melléklete alapján

A saját tőkén belül, az értékelési tartalék részét képező, valós értékelés értékelési tartalékában kell elszámolni az átértékelési különbözetet

- az eszközhöz rendelt értékelési különbözettel szemben a *mérlegben szereplő, értékesíthető pénzügyi eszköz* esetén. Az aktuális értékeléskori valós érték, valamint a megelőző utolsó értékelés során kialakult – értékelési különbözettel módosított –

bekerülési (beszerzési) érték különbözetének összegében mindaddig, amíg az eszközhez rendelt értékelési különbözet pozitív.

- az ügyletkez rendelt, a követelések, illetve a kötelezettségek között önálló tételként kimutatott származékos ügyletek pozitív, illetve negatív értékelési különbözettel szemben a *cash-flow fedezeti ügylet*, valamint a *külföldi gazdálkodó szervezetben lévő nettó befektetés fedezetére kötött ügylet* esetén. Jellegétől függően, az ügylet tárgyát képező pénzügyi instrumentum aktuális értékelés napján érvényes piaci értéke (valós értéke) és kötési (határidős) árfolyama közötti különbözetnek a megelőző utolsó értékelés napján érvényes piaci értéke (valós értéke) és kötési (határidős) árfolyama közötti különbözethez képest fennálló eltérése összegében (előjelének megfelelően) (Varga, 2009).

4.2. IFRS 13 VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉS

Az IASB 2011. május 12-én kibocsátotta az IFRS 13 *Valós értéken történő értékelés* standardot. Az IFRS 13 egyetlen IFRS-ben állapítja meg a valós értéken történő értékelés kereteit és átfogó iránymutatást ad a pénzügyi és nem pénzügyi eszközök és kötelezettségek valós értéken történő értékelésének módjára. A standard definiálja a valós érték fogalmát, kidolgozza a valós érték mérésének keretrendszerét, illetve meghatározza a valós érték méréséhez kapcsolódó információk közzétételének körét (Kovács, 2012).

A standard nem tartalmaz követelményeket arra vonatkozóan, hogy mikor van szükség a valós érték meghatározására, hanem előírja, hogyan kell a valós értéket meghatározni, ha azt egy másik standard megköveteli. Az IFRS 13 tehát egy közös IFRS útmutatót hoz létre valamennyi valós érték alapú értékelés vonatkozásában.

A pénzügyi eszközökre vonatkozóan a jelenleg hatályos IAS 39 és a hatályos 2000. évi C. számviteli törvény szabályozása alapján a valós érték, azaz összeg, amelyért jól tájékozott és ügyleti szándékkal rendelkező felek között, szokásos piaci feltételek szerint lebonyolított ügylet keretében egy eszközt el lehet cserélni vagy egy kötelezettséget rendezni lehet.

Az IFRS 13 definíciója 3 ponton lényegiben különbözik a fenti definíciótól. Az IFRS 13 a valós értéket úgy határozza meg, mint „az az érték, amely egy eszköz értékesítése során kapható vagy egy kötelezettség átadásakor fizetendő, az értékelés napján a piaci szereplők között történő szokványos tranzakció keretében.” Ez az érték likvidálási értéként értelmezhető. A standard kimondja, hogy bizonyos kulcs attribútumok fontosak a va-

lós érték mérésében, amelyeket a gazdálkodónak meg kell határoznia a megbízható valós érték biztosítása érdekében (I6).

Kovács (2012) a definíciók közötti lényegi eltérésekre a következők szerint hívja fel a figyelmet. Egyrészt az IFRS 13 egyértelműen eladási árról beszél, míg az IAS 39-ben nem szerepel sem vételi, sem eladási ár. Az eladási árként meghatározott valós érték mögött az a feltételezés húzódik meg, hogy az eladási ár közvetíti – profit-, illetve haszonmaximalizáló piaci szereplőket feltételezve – egy adott eszközért kapható maximális, illetve egy adott kötelezettség átruházásáért fizetendő minimális összeget, a jövőbeni pénzáramlásokat.

A definíciók közötti második különbség, hogy míg az IFRS 13 piaci szereplőkre vonatkozik, az IAS 39 megfelelően (jól) tájékozott ügyletkötési szándékkal rendelkező feleket és szokásos piaci feltételeket említ. Ez alapján az IFRS 13 nagy hangsúlyt fektet annak a tisztázására, miszerint a valós érték egy piaci alapokon nyugvó mérés, semmiképp sem valamiféle gazdálkodó specifikus értékelési eljárás eredményeként határozható meg. A standard később azonban részletesen kifejti, hogy piaci szereplők alatt a gazdálkodó egyiségtől független, jól tájékozott, a tranzakcióban részt venni képes és szándékozó, tehát semmilyen kényszer vagy külső befolyás alatt nem álló eladókat illetve vevőket kell érteni. Itt tehát gyakorlatilag csak formai különbség tapasztalható.

Végezetül szintén fogalmi különbség, hogy a kötelezettségek valós értékének megállapításánál az IFRS 13 a kötelezettség átruházásáról, nem pedig a kötelezettség rendezéséről van szó.

Az IFRS 13 standard a valós érték mérésének kapcsán megkülönbözteti a megfigyelhető, a gazdálkodótól független forrásból származó, illetve a nem megfigyelhető, a gazdálkodónak a piaci szereplők feltételezéseiről alkotott saját feltételezésein alapuló inputokat. Az értékelés során felhasznált inputokkal szemben megfogalmazott általános alapelv, hogy a valós érték mérése során alkalmazott mérési technikáknak maximalizálniuk kell a megfigyelhető, és minimalizálniuk kell a nem megfigyelhető adatok felhasználását.

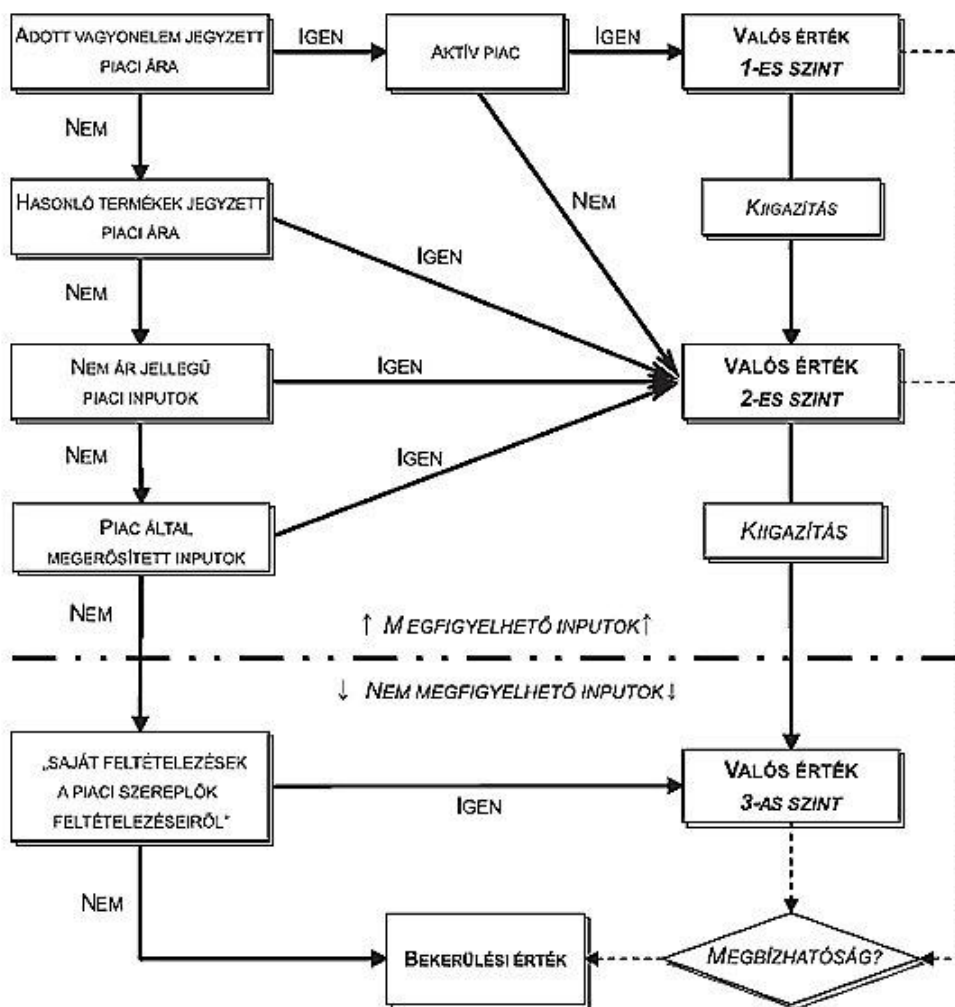
A standard háromszintű, a piramisszerűen felépülő hierarchiai rendszert határoz meg. A hierarchia legfelső szintjét (1-es szint) az adott eszköz vagy kötelezettség aktív piacokon jegyzett árai jelentik. Aktívnak tekinthető az a piac, ahol kellő gyakorisággal és volumenben kereskednek ahhoz, hogy az árak alakulásáról folyamatos információkkal szolgáljanak. A különböző piaci árak a legtöbb esetben a valós érték legjobb becslését ad-

ják. Így amennyiben ezek az 1-es szintű inputok rendelkezésre állnak a vállalkozás számára, úgy a valós érték mérésénél ezeket kell alkalmaznia.

A 2-es szintre besorolt inputok közvetlenül vagy közvetetten, de továbbra is a megfigyelhető adatok közé tartoznak. Ide tartoznak többet között

- a hasonló eszközök, illetve kötelezettségek aktív piacokon jegyzett árai,
- az adott, vagy ahhoz hasonló instrumentumok olyan, nem aktív piacon kialakult árai,
- a piacokon megfigyelhető minden egyéb, nem ár jellegű adat (például a szokásos jegyzett lejáratra vonatkozó hozamgörbék, kamatlábak, hitelkockázatok, nemfizetési ráták, volatilitási adatok, stb.), illetve
- olyan, nem közvetlenül megfigyelhető adatok, amelyek megfigyelhető piaci adatokból származtathatók, illetve azok által megerősített adatok. (Ilyen megerősítés lehet például a korreláció a piaci árak és a felhasználni kívánt input között.)

A hierarchia legalsó, 3. szintjén a nem megfigyelhető inputok állnak, illetve az ezeket felhasználó mérések. Ezek a vállalkozás saját feltételezésesei a piaci szereplők feltételezéseiről. Fontos követelmény a valós érték meghatározásakor, hogy ezek az adatok csak olyan esetekben használhatók, ha a megfigyelhető adatok nem állnak rendelkezésre. Amennyiben nem állnak rendelkezésre megfigyelhető adatok, gyakran a vállalatok saját adatai a legbiztosabb információk. Mindaddig, amíg nem érhető el olyan információ, hogy a piaci szereplők a cég saját adataiból levezethető magatartástól lényegesen eltérnek az adott eszköz vagy kötelezettség árának megállapításakor, ezek az adatok felhasználhatók a valós érték mérésénél. Amennyiben azonban a vállalat saját adatai alapján becsült valós érték megbízhatósága kérdésessé válna, ez esetben az adott pénzügyi instrumentumot nem szabad valós értéken értékelni, vissza kell térni a bekerülési árak alkalmazásának módszeréhez. Az IFRS 13 valós érték mérésének hierarchikus működését az 5. ábra szemlélteti.

5. ábra: A valós érték hierarchia felépítése és működése

Forrás: Kovács (2012) p. 177.

Az 5. ábra jól szemlélteti, hogy bármely szinten történik is a valós értékek megállapítása, minden esetben ellenőrizni kell, vannak-e arra utaló jelek, hogy nem teljesül a megbízhatóság elvárható szintje. Amennyiben vannak, úgy a megbízható és valós összkép biztosításának érdekében vissza kell térni a bekerülési árak alkalmazására.

5. A VALÓS ÉRTÉKEN TÖRTÉNŐ ÉRTÉKEKELÉS GYAKORLATI ALKALMAZÁSÁNAK VIZSGÁLATA

5.1. A FELMÉRÉS MÓDSZERTANA ÉS TARTALMA

Dolgozatom eddigi fejezeteiben a valós értéken történő értékelés elméleti hátterét, a hazai szabályozási rendszerbe történő adaptációját mutattam be, mint a megbízható, valós összkép biztosításának egyik lehetséges eszközét.

A számviteli törvény hatályos előírása alapján – összhangban az 1606/2002/EK rendelettel – hazánkban a tőzsdén jegyzett cégeknek 2005-től kötelező az összevont (konszolidált) éves beszámolójukat az uniós alkalmazásra befogadott nemzetközi számviteli standardokkal összhangban összeállítani. Ezzel ellentétben a társaságok egyedi beszámolóira vonatkozó szabályozás az Európai Unión belül közel sem ilyen egységes, a tagállamok megosztottak az IFRS-ek alkalmazása kapcsán. Egy részük kötelezővé teszi a vállalatok egyedi beszámolója kapcsán is az IFRS-ek alkalmazását, más részük viszont, köztük Magyarország is lehetőséget biztosít ugyan az IFRS-ek szerinti beszámoló elkészítésére, azonban nem fogadja el, hogy a vállalatok beszámolójukat csak a nemzetközi standardok szerint készítsék el.

A *Budapesti Értéktőzsdén* jegyzett vállalatok a nem konszolidált, egyedi beszámolójukat a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény előírásai szerint készítik. E törvény egyes előírásai eltérnek a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokban (IFRS) foglaltaktól. A hatályos számviteli törvény a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelését csak lehetőségként kínálja fel a gazdálkodóknak. Így a tőzsdei cégek egyedi beszámolójuk elkészítése során élhetnek a választási lehetőséggel, hogy alkalmazzák-e a valós értéken történő értékelést. Ezzel szemben, az összevont (konszolidált) beszámolójuk elkészítését már a nemzetközi standardokkal összhangban kell elkészíteniük, melyek a pénzügyi instrumentumok egy meghatározott körére kötelezően előírja a valós értéken történő értékelést. Ez maga után vonja annak szükségszerűségét, hogy ezek a vállalkozások – saját döntésük alapján – az egyedi éves beszámolójukban is alkalmazzák a valós értéken történő értékelést.

Dolgozatomban 27 tőzsdén jegyzett magyarországi székhelyű vállalat egyedi éves beszámolóját és összevont (konszolidált) éves beszámolóját vizsgáltam primer kutatás formájában. A vizsgált vállalatok listáját az *1. számú melléklet* tartalmazza. A felmérés során a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének alkalmazási körét

vizsgáltam és elemeztem, elsősorban megoszlási viszonyszámok segítségével. A felmérésbe a Budapesti Értéktőzsde Részvény Szekciójában „A” és „B” részvény instrumentummal kereskedő, magyarországi székhelyű vállalatokat vontam be, ide nem értve a pénzintézeteket, mivel rájuk sok tekintetben speciális szabályok vonatkoznak, így számviteli beszámolójukat is eltérő szabályok szerint készítik.

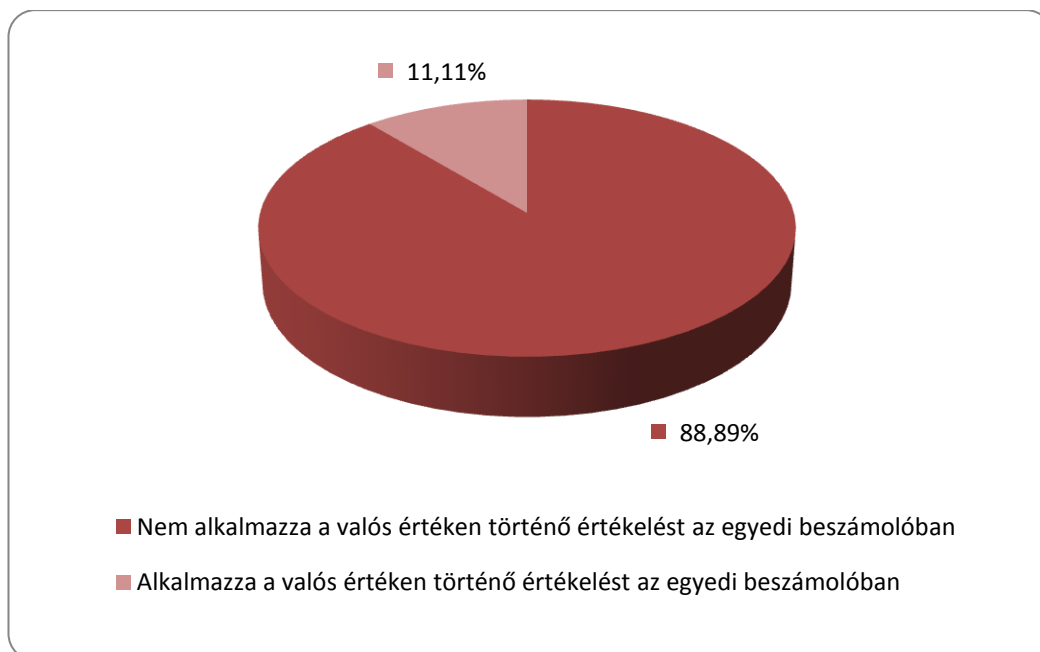
A kutatás során az egyedi és az összevont (konszolidált) beszámolók esetében is a társaságok mérlegét, eredménykimutatását és kiegészítő mellékletét vizsgáltam. Elsődleges célom, hogy választ kapjak arra, hogy a valós értéken történő értékelést:

- a vállalatok milyen mértékben alkalmazzák az egyedi éves beszámolójuk során
- az értékelési eljárás alkalmazása hogyan áll kapcsolatban az összevont (konszolidált) beszámolójukkal
- az értékelés milyen módon van hatással az eredményre, illetve hogyan változtatja a vagyon összetételét

Majd kiemelten vizsgáltam az egyik legnagyobb hazai tőzsdére bevezetett vállalkozás, a Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. pénzügyi kimutatásait a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének szempontjából. Többek között elemeztem a számviteli mérlegben megjelenő valós értékelés értékelési tartalékának alakulását, a valós értékelés hatását a vállalatcsoport eredményére, a halasztott adóeszközök és adókötelezettségek alakulására, illetve egy adott származékos pénzügyi kötelezettség (átváltási opció) valós értékelésének hatásait.

5.2. A FELMÉRÉS EREDMÉNYEI

Az általam készített felmérés első vizsgálati pontja a tőzsdén jegyzett vállalatok egyedi éves beszámolóira terjedt ki. Az egyedi mérlegek, eredménykimutatások és kiegészítő mellékletek segítségével azt vizsgáltam, hogy a hatályos 2000. évi C. számviteli törvény által 2004. óta engedélyezett a pénzügyi instrumentumok körére kiterjedő valós értéken történő értékelést milyen arányban alkalmazzák a vizsgált vállalati körben. A felmérés eredményét az 6. ábra szemlélteti.

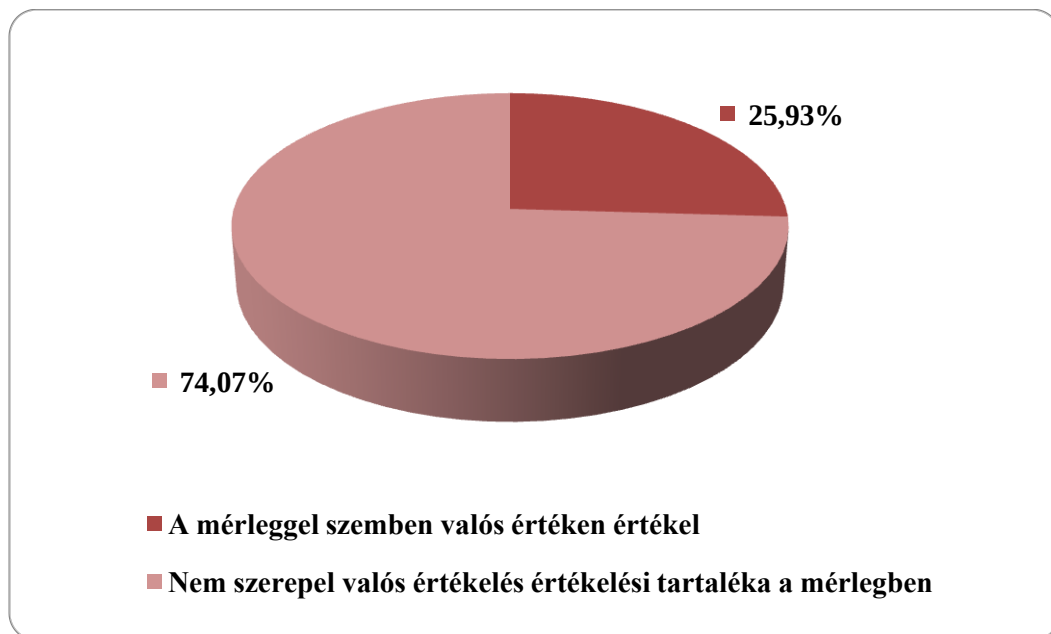
6. ábra: A pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének alkalmazása az egyedi éves beszámolókból

Forrás: Saját szerkesztés az egyedi éves beszámolók adatai alapján

A 27 egyedi éves beszámoló vizsgálatának eredménye szerint a számviteli törvény nyújtotta valós értéken történő értékelés lehetőségével mindössze a vállalatok 11 %-a, azaz 3 vállalat élt. 89 %-uk (24 vállalat) nem alkalmazta ezt az értékelési eljárást. A 24 vállalatból 9 vállalat nyilatkozott tett kiegészítő mellékletében, hogy a számviteli politikában rögzített döntésük alapján a Számviteli törvény 59/A. §-ban foglaltak szerinti valós értéken történő értékelés lehetőségével nem kíván élni, így a mérlegben sem értékelési különbözet, sem valós értékelés értékelési tartaléka nem szerepel, az eredménykimutatás értékelési különbözetet nem tartalmaz. A fennmaradó 15 vállalat nem tesz említést az egyedi beszámolója során a pénzügyi instrumentumok valós értékeléséről. Ezek az eredmények azért is szembetűnőek, mivel a tőzsdén jegyzett vállalatoknak 2005-től kötelező az összevont (konszolidált) éves beszámolójukat a nemzetközi standardok szerint elkészíteni. Az IFRS-ek pedig egyes pénzügyi instrumentumokra kötelezővé teszik a valós értéken történő értékelést.

A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) szerint készített összevont (konszolidált) éves beszámolók vizsgálatát két részre bontottam.

A valós értéken történő értékelés hatását az értékesíthető pénzügyi eszközök, a cash-flow fedezeti ügyletek és a külföldi gazdálkodó szervezetben lévő nettó befektetés fedezeti ügyletek esetében közvetlenül a mérlegben a saját tőke részeként kell kimutatni. Azonban az értékesíthető pénzügyi eszközök esetében a valós értékelés nem kötelező, csak lehetőségként írja elő a szabályozás, fedezeti ügyleteket pedig nem minden vállalkozás alkalmaz. Így külön szempontként vizsgáltam a számviteli mérlegben kimutatott valós értékelést. Az eredményeket a 7. ábra szemlélteti.

7. ábra: A mérlegben kimutatott valós értékelés értékelési tartalékának vizsgálata az összevont (konszolidált) beszámolókból

Forrás: Saját szerkesztés az összevont (konszolidált) beszámolók adatai alapján

Az összevont (konszolidált) éves beszámolók vizsgálatánál a 27 vállalatból 7 vállalat (25,93%) esetében találtam a számviteli mérlegben kimutatott valós értékelés értékelési tartalékát. 20 vállalat esetében a mérlegben nem szerepel ilyen saját tőke elem. Ennek oka lehet, hogy a társaságok az értékesíthető pénzügyi instrumentumok esetében nem élnek a szabályozás nyújtotta lehetőséggel, vagy nem rendelkeznek olyan pénzügyi instrumentumokkal, amelyek esetében a valós értékre történő korrigálás eredményét a saját tőke elemeként kell kimutatni. A valós értékelés tartalékának változása – hasonlóan a befektetett eszközök esetében kimutatott érték helyesbítés értékelési tartaléka – mint saját tőke elem a

vállalatok saját vagyonának nagyságát és összetételét változtatja meg. Éppen ezért a vállalati tőke vizsgálatánál jelentős befolyásoló tényezőként jelentkezik.

Az összevont (konszolidált) éves beszámolók esetében alkalmazott valós értékelés nem csak a tartalékokon keresztül változtatja meg a vállalati saját tőke nagyságát és összetételét, hanem az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi instrumentumok esetében a vállalkozások jövedelmezőségét is befolyásolja, és ezen keresztül van kihatással a vállalati saját tőkére.

Mind az értékhelyesbítés, mind a valós értéken történő értékelés célja az eszközök valós piaci értéken történő kimutatása, ezáltal a megbízható és valós összkép biztosítása. Azonban alapvető különbség, hogy az értékhelyesbítés nincs hatással a vállalat eredményére. Ezzel szemben bizonyos instrumentumok esetében a valós értéken történő értékelés az eredménykimutatás bevétel vagy ráfordítás kategóriáit érinti, ezáltal befolyásolja a vállalatok jövedelmezőségét, hatással van a társasági adófizetési kötelezettségre és az osztalékfizetésre.

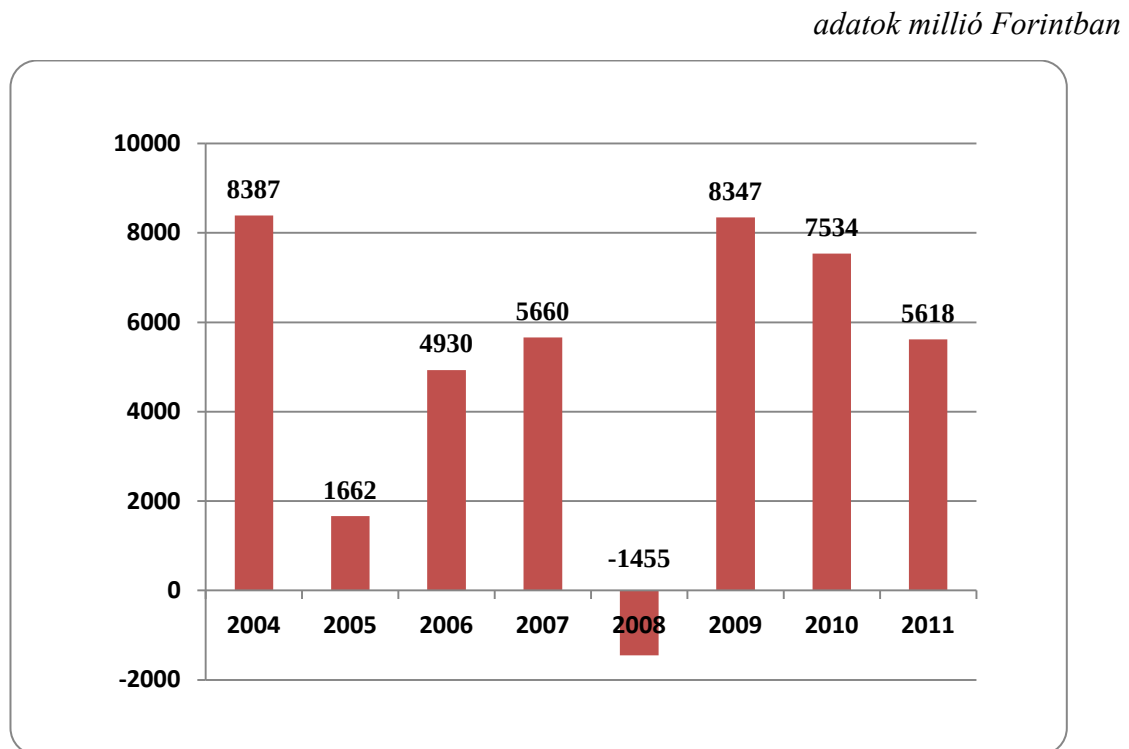
Az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi instrumentumok körébe tartoznak a mérlegben szereplő, kereskedési célú pénzügyi eszközök és kötelezettségek, a kereskedési célú származékos ügylet és a piaci érték (valós érték) fedezeti ügyletek, valamint a kamatfedezeti célra kötött piaci érték (valós érték) fedezeti ügyletek. Ezen instrumentumok valós értéken történő értékelését a nemzetközi standardok kötelezően előírják, így a vizsgált beszámolóknak valós értéken kerültek kimutatásra.

Összegzésül elmondható, hogy a vizsgált 27 vállalat esetében mindössze 3 alkalmazott mind az egyedi, mind az összevont (konszolidált) beszámolójában azonos értékelési eljárást. Több vállalat esetében a konszolidált beszámoló kiegészítő melléklete tartalmazta, hogy a nemzetközi számviteli standardokkal (IFRS) összhangban történő bemutatás érdekében a magyar törvényes előírások szerinti kimutatások módosítását, átsorolását végezték el. Ez többek között kiterjedt bizonyos tárgyi eszközök (befektetési célú ingatlanok) vonatkozásában az átértékelésre, a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésére, és minden olyan esetre, amelyet a nemzetközi standardok a hazai szabályozástól eltérően kezelnek.

A pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének saját tőkére és eredményre gyakorolt hatásának elemzésére a *Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan működő Részvénytársaság* pénzügyi kimutatásait választottam.

A MOL Nyrt. pénzügyi kimutatásai a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok előírásainak megfelelően részletesen bemutatják a vállalatcsoport által tulajdonolt pénzügyi instrumentumokat és azok valós értékelését.

A 8. ábra a MOL Csoport pénzügyi kimutatásaiban szereplő valós érték értékelési tartalékának alakulását mutatja be 2004 és 2011 között.

**8. ábra: A MOL Csoport valós értékelés értékelési tartalékának alakulása
2004-2011 között**

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolóik adatai alapján

A MOL Nyrt. konszolidált mérlegében szereplő valós érték értékelési tartalék, a hatékony cash flow fedezeti ügyletek és az értékesíthető pénzügyi instrumentumok valós értékének halmozott nettó változását tartalmazza. Ennek megfelelően a társaság a megszerzést követően az értékesíthető pénzügyi eszközeit valós értéken értékeli, a nem realizált nyereség és veszteség közvetlenül az egyéb átfogó jövedelem valós érték értékelési tartalék kategóriájában történő elszámolásával.

A cash flow fedezeti ügylet a pénzáramok változékonyságából eredő olyan kitettségnek a fedezése, amely egy mérlegben szereplő eszközzel vagy kötelezettséggel, vagy

egy nagy valószínűséggel előre jelzett ügylettel kapcsolatos bizonyos kockázatnak tulajdonítható. A vállalatcsoportnál a fedezeti ügylet nyereségének vagy veszteségének hatékony része közvetlenül az egyéb átfogó jövedelem valós érték értékelési tartalék kategóriájában kerül elszámolásra. A valós érték értékelési tartalék összetételének alakulását a 2. táblázat szemlélteti.

**2. táblázat: A MOL Csoport valós érték értékelési tartalékának összetétele
2005-2011 között**

adatok millió Forintban

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Cash flow fedezeti ügyletek értékelési különbözete	-4709	1132	60	-2856	1338	351	1160
Értékesíthető pénzügyi instrumentumok értékelési különbözete	-2016	2136	670	-4259	8464	-1164	-3076
Értékelési különbözet összesen	-6725	3268	730	-7115	9802	-813	-1916
Valós érték értékelési tartaléka	1662	4930	5660	-1455	8347	7534	5618

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

A MOL Nyrt. konszolidált kiegészítő mellékletében a valós értéket az alábbiak szerint definiálja:

- azon befektetések valós értékének meghatározása, amelyekkel aktív kereskedés folyik szervezett pénzügyi piacokon, a mérleg fordulónapján érvényes, tranzakciós költségek levonása nélküli záró piaci jegyzésár alapulvételével történik
- a piaci jegyzésárral nem rendelkező befektetések valós értékének meghatározása más, lényegében azonos jellemzőkkel rendelkező instrumentumok érvényes piaci értéke, vagy a befektetések alapját képező nettó eszköztől elvárt pénzáramok alapján történik.

A MOL Csoport értékesíthető pénzügyi eszközei közé tartozik egy értékesíthető befektetés a JANAF d.d.-ben. A kiegészítő melléklet információi alapján a valós érték megállapítására csupán a JANAF d.d.-ben lévő értékesíthető befektetés esetében alkalmazza az

aktív, szervezett piacon kialakult árat. Az összes többi instrumentum esetében egyéb értékelési technikák alkalmazásával állapítják meg a valós értéket.

2005-ben és 2008-ban mind a cash flow fedezeti ügyletek, mind az értékesíthető pénzügyi eszközök valós értékében jelentős csökkenés következett be. 2008-ban a gazdasági és pénzügyi világválság hatására sok pénzügyi instrumentum előtte létező aktív piaca megszűnt. A fedezeti ügyletek a megváltozott, bizonytalan gazdasági körülmények között nem biztosították a megfelelő eredményeket. Esetükben 2008-ban 2.856 millió Ft veszteség került kimutatásra a valós értékelés következtében. Az értékesíthető pénzügyi eszközök valós értéke 4.259 millió Ft-tal csökkent. Ennek köszönhető, hogy míg 2007-ben a saját tőke részeként 5.660 millió Ft tartalék került kimutatásra, addig 2008-ra ez az érték a fedezeti ügyletek és az értékesíthető pénzügyi instrumentumok veszteségének köszönhetően -1.455 millió Ft-ra változott, ezzel csökkentve a vállalatcsoport saját tőkéjét.

2009-től a cash flow fedezeti ügyletek valós értékének esetében növekedés következett be, míg az értékesíthető pénzügyi eszközök valós értéke 2009-ben nagymértékben növekedett, majd 2010-től csökkenést mutat.

A valós értéken történő értékelésből származó értékelési különbségek nemcsak a mérlegben, hanem az eredménykimutatásban is szerepelhetnek. Az eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi instrumentumok a mérlegben szereplő, kereskedési célú pénzügyi eszközök és kötelezettségek, a kereskedési célú származékos ügyletek és a piaci érték (valós érték) fedezeti ügyletek, valamint a kamatfedezeti célra kötött piaci érték (valós érték) fedezeti ügyletek.

Az Csoport esetében az eredménykimutatáson keresztül valósan értékelt pénzügyi eszközök kategóriájába tartoznak a kereskedési céllal tartott pénzügyi eszközök, illetve a bekerülést követően ilyenként minősített pénzügyi eszközök. Ezen eszközök valós értékének változása nyereség esetén a pénzügyi műveletek bevételei, veszteség esetén pedig a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai között kerülnek kimutatásra. Ezen keresztül a valós értéken történő értékelés közvetlen hatást gyakorol a vállalatcsoport jövedelmezőségére. A vizsgált időszak alatt a MOL Nyrt. nem rendelkezett ilyen eredménykimutatáson keresztül valósan értékelt eszközökkel. A származékos ügyletek valós értékelésének, illetve az úgynevezett átváltható értékpapírokhoz kapcsolódó átváltási opció valós értékelésének értékelési különbségét azonban ténylegesen az eredménnyel szemben számolja el.

A MOL 2006. március 13-án részvény adásvételi szerződést írt alá a tulajdonában lévő 6.007.479 darab „A” sorozatú MOL törzsrészvény Magnolia Finance Limited („Magnolia”), Jersey-ben bejegyzett társaság részére történő értékesítéséről, mely ezáltal 5,58 %-os befolyást szerzett a MOL-ban.

A Magnolia 610 millió euró értékű, lejárat nélküli, *átváltható értékpapírt* („Átváltható Értékpapírok) értékesített az Amerikai Egyesült Államokon, Japánon, Jersey-n, Kanadán, Magyarországon, Lengyelországon kívüli nemzetközi pénzügyi befektetők részére, amelyek 2011. március 20-a és 2016. március 12-e között („Átváltási időszak”) „A” sorozatú MOL törzsrészvényekre válthatók át. Az Átváltható értékpapírok kibocsátása névértéken történt, az első 10 évben az utánuk fizetendő éves kamat mértéke 4%, értékesítésükre 26.670 forint/részvény átváltási árfolyam figyelembevételével került sor.

A MOL a saját részvények értékesítésével egyidejűleg megállapodott egy swap szerződés aláírásában a Magnolia-val, amely alapján a MOL-t az opciós jog gyakorlását megelőző meghatározott időszak forgalommal súlyozott átlagárán vételi jog illeti meg az összes vagy egyes MOL törzsrészvényekre, bizonyos korlátozott esetekben. Továbbá, amennyiben az Átváltható Értékpapírok tulajdonosai a fenti időszak alatt nem vagy nem teljes mértékben élnek átváltási jogukkal, az Átváltási Időszak végén, majd ezt követően negyedévenként, a MOL jogosult egy vételi opción keresztül az átváltásra nem kerülő törzsrészvények megvásárlására. Amennyiben a Magnolia 2016 után az Átváltható Értékpapírok bevonásáról dönt és a MOL törzsrészvények bevonáskori piaci ára 101,54 euró/részvénynél alacsonyabb lesz, a MOL megtéríti a különbözetet.

Az Átváltható Értékpapírok tulajdonosainak *átváltási opciója* Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségként került elszámolásra, melynek valós értékre történő átértékelése az eredménykimutatásban jelenik meg. Ezen származékos pénzügyi kötelezettség bekerüléskori valós értéke 37.453 millió Ft volt.

Az átváltási opció és az egyéb származékos ügyletek pénzügyi műveletek bevételei és ráfordításai között kimutatott, a valós értéken történő értékelésből származó nyereség-jellegű vagy veszteségjellegű különbözetének alakulását a 3. táblázat szemlélteti.

3. táblázat: A MOL Csoport eredménnyel szemben valós értéken értékelt pénzügyi instrumentumainak alakulása 2006-2011 között

adatok millió Forintban

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Átváltási opció valós érték értékelési különbözete	-14131	-12966	64550	-19698	-5381	10548
Származékos ügyletek valós értékelésének nettó nyeresége/vesztesége	2437	-2957	-35293	-7798	7710	-74579
Pénzügyi műveletek bevételei között kimutatott valós értékelés nyeresége	2437	0	64550	0	7710	10548
Pénzügyi műveletek ráfordításai között kimutatott valós értékelés vesztesége	14131	15923	35293	27496	5381	74579

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

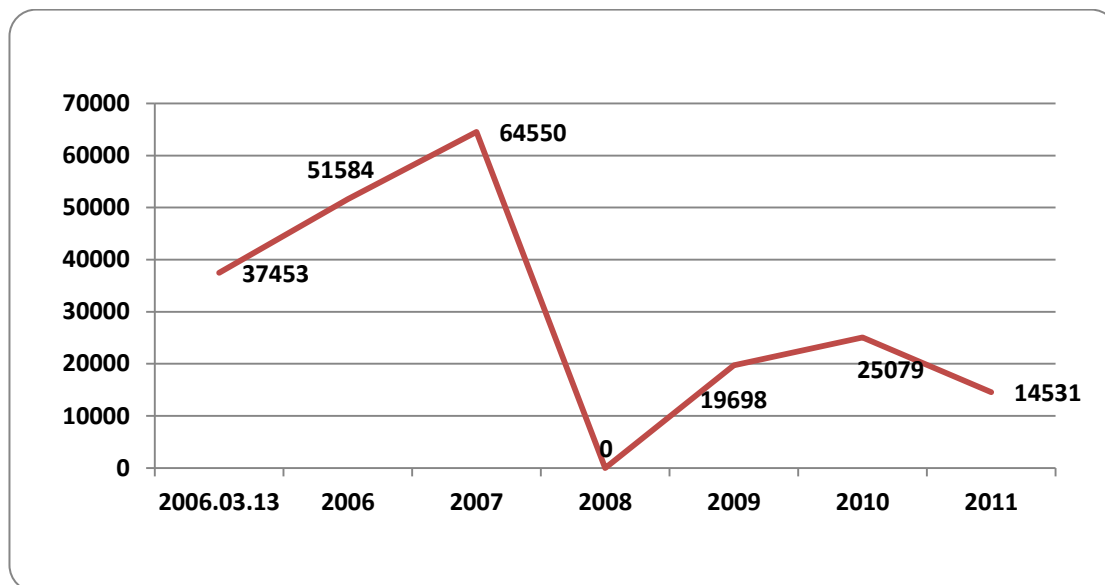
A származékos ügyletek valós értékeléséből 2006-ban 2.437 millió Ft, 2010-ben 7.710 millió Ft nettó nyereség származott, melyet a pénzügyi műveletek bevételei között számoltak el. A további vizsgált években a származékos ügyletek valós értékeléséből nettó veszteség keletkezett, mely a pénzügyi műveletek ráfordításai között került kimutatásra. Kiemelendő a 2008-as évben elszámolt 35.293 millió Ft illetve 2011-ben 74.579 millió Ft veszteség. A beszámoló kiegészítő mellékletében a 2008-ban elszámolt veszteséget a pénzügyi válság okozta változékony piaci körülményeknek következményeként magyarázták.

Az Átváltható Értékpapírok tulajdonosainak átváltási opciója az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek közé került elszámolásra 2006. március 13-án. Ezen származékos pénzügyi kötelezettség bekerüléskori valós értéke 37.453 millió Ft volt. A bekerülést követően az átváltási opció valós értéke a befektetés értékelés (piaci értékek) módszerével került meghatározásra és elsősorban a következő tényezők függvénye:

- Forintban kifejezett MOL tőzsdei részvényárfolyam
- HUF/EUR átváltási árfolyam
- MOL részvény árfolyam volatilitása (EUR bázison kalkulálva)
- A befektetők osztalék várakozása a MOL részvények tekintetében
- EUR – bázisú kamatláb
- Hitelkockázati felár

A bekerülést követően az átváltási opció valós értékének alakulását a 9. *ábra* szemlélteti.

adatok millió Forintban

9. ábra: Az átváltási opció valós értékének alakulása 2006. március 13. és 2011 között

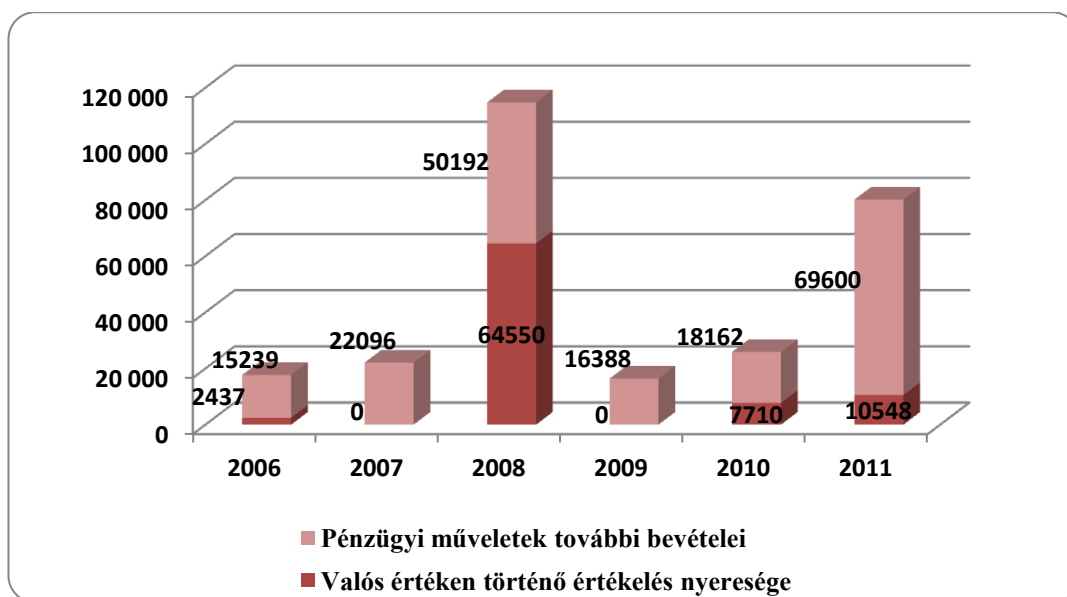
Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

A 9. *ábra* jól szemlélteti, hogy az átváltási opció valós értékelése során 2006-ban 14.131 millió Ft veszteséget számoltak el, így a származékos kötelezettség értéke 51.584 millió Ft-ra emelkedett. 2007-ben további 12.966 millió Ft veszteség került kimutatásra, így 2007-ben már 64.550 millió Ft hosszú lejáratú kötelezettséget állítottak a mérlegbe. 2008-ban az általános pénzügyi és gazdasági válság hatására jelentős változás következett be az átváltási opció valós értékében. Mivel az átváltható értékpapírok piaca átmenetileg inaktívvá vált a 2008. októbertől 2009. szeptemberig tartó időszakban, továbbá mind az átváltható értékpapírok, mint az alapjául szolgáló MOL részvények piaci értéke jelentősen csökkent, az átváltási opció valós értéke 2008. december 31-én nulla volt. Így az opció valós értékre történő korrigálásaként a pénzügyi műveletek bevételei között 64.550 millió Ft nem realizált nyereség lett kimutatva. 2009 folyamán az opció valós értéke a piaci értékek módszerével került újra meghatározásra. Az átváltási opció valós értéke 2009. december 31-én 19.698 millió forint volt. 2010-re ez az érték 25.079 millió Ft-ra emelkedett, miközben – mint a 3. *táblázatban* is jól látható - 5.381 millió Ft veszteség került kimutatásra a pénzügyi műveletek ráfordításai között.

2011. március 20-tól az Átváltási időszak megkezdődésével a részvénytulajdonosoknak lehetőségük nyílt élni a részvényekhez kapcsolódó átváltási opcióval. Így 2011. év végére a Csoport származékos pénzügyi kötelezettségének értéke 14.531 millió Ft-ra csökkent.

Az elemzésből jól látható, hogy külső piaci tényezők változására milyen mértékű nyereség illetve veszteség származik az adott pénzügyi instrumentum valós értéken történő értékeléséből. Mivel ezen pénzügyi instrumentumok esetében az értékelési különbséget közvetlenül az eredménnyel szemben kerül elszámolásra, így közvetlen hatással van a vállalat adófizetési kötelezettségére és a jövedelmezőségére. Bizonyítottnak látszik, hogy a valós értéken történő értékelés hatására elmozdulás következett be a stabil és egyenletes eredménynövekedés kimutatásától a volatilis, ingadozó eredménykimutatás felé is. E változás egyik fontos velejárója a magyarázó kiegészítő melléklet szerepének növekedése.

A valós értékelés pénzügyi műveletek bevételein belül elszámolt arányát a 10. ábra szemlélteti.

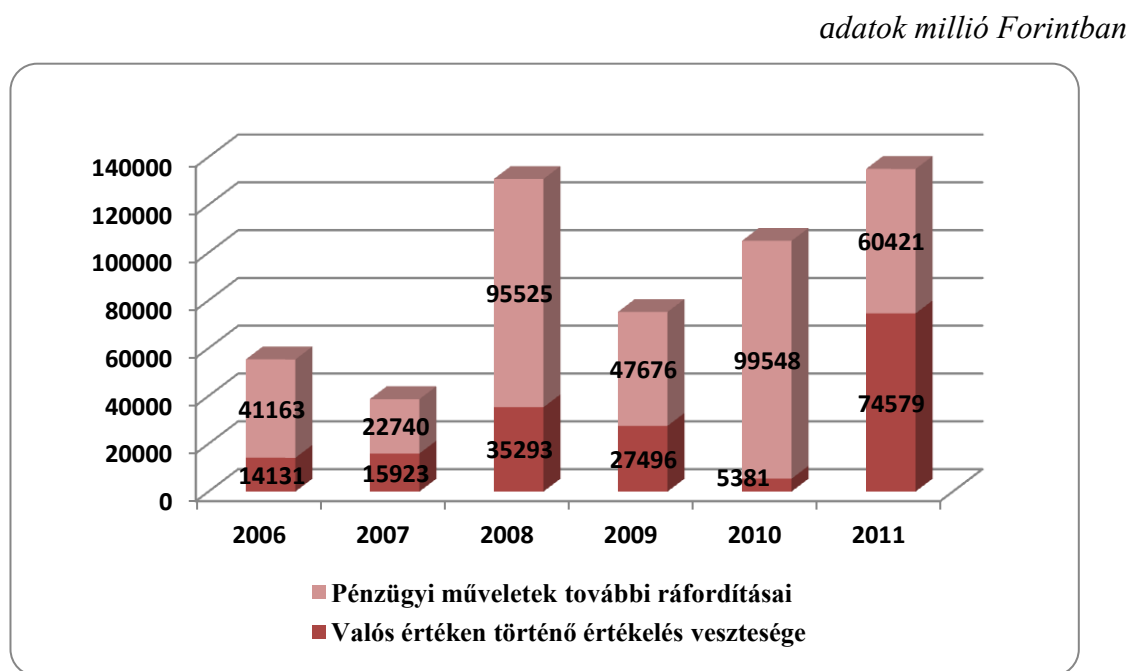
10. ábra: A MOL Csoport pénzügyi műveletek bevételeinek valós értékelésből származó aránya 2006-2011 között

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

A 10. ábra jól szemlélteti a 3. táblázatban bemutatott valós értékelésből származó nyereség arányát a pénzügyi műveletek összes bevételeiből. Mint látható 2007-ben és

2009-ben a pénzügyi műveletek bevételei nem tartalmaznak átértékelési különbözetet. 2008-ban azonban az átváltható értékpapírokhoz kapcsolódó átváltási opció valós értékeléséből származó bevétel a pénzügyi műveletek bevételeinek 56,26%-át teszi ki. 2006-ban ez az arány 13,79%, 2010-ben 29,80%, míg 2011-ben 13,16%.

Az értékelési különbözet pénzügyi műveletek ráfordításain belüli értékeit a 11. ábra mutatja.

11. ábra: A MOL Csoport pénzügyi műveletek ráfordításainak valós értékelésből származó aránya 2006-2011 között

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

2006-ban a pénzügyi műveletek ráfordításai között az átváltási opció 14.131 millió Ft vesztesége került kimutatásra. Ez a pénzügyi műveletek ráfordításainak 25,56%-át tette ki. A 2007-ben kimutatott 15.923 millió Ft veszteség az átváltási opció 12.966 millió Ft és a származékos ügyletek valós értékeléséből származó nettó 2.957 millió Ft veszteségéből tevődik össze. A ráfordításokon belüli aránya 41,18%. 2008-ban a származékos ügyletek valós értékelésének nettó veszteségéből adódik a 35.293 millió Ft-os értékelési különbözet. Ez 26,98%-át teszi ki a pénzügyi műveletek ráfordításainak. 2009-ben szintén veszteség keletkezett mindkét vizsgált pénzügyi instrumentum csoportnál. Ez a 27.496 millió Ft-os veszteség 36,58%-os ráfordításon belüli arányt jelent. 2010-ben ez az arány mindössze

5,13%-ot tett ki, míg 2011-ben 55,24%-ot mutatott. Mindenképp számottevő, hogy a pénzügyi műveleteken belüli értékelési különbözet aránya csupán egy vizsgált évben nem haladta meg a 25%-ot. Tehát jelentős arányt képvisel a pénzügyi műveletek ráfordításain belül a valós értéken történő értékelés miatti veszteség.

A MOL csoport a pénzügyi instrumentumok valós értékének meghatározására és bemutatására a következő hierarchiát használja értékelési technikáinként:

1. szint: a beazonosítható eszközök és kötelezettségek *aktív piacokon jegyzett ára*
2. szint: *egyéb technikák*, amelyekhez minden olyan *alapadat*, mely jelentős hatással van a valós értékre, *közvetlenül vagy közvetve* hozzáférhető
3. szint: *technikák*, melyek olyan, piacon *hozzá nem férhető alapadatokat* tartalmaznak, amelyeknek jelentős hatása van a valós értékre.

A MOL Csoport által meghatározott pénzügyi eszközök és kötelezettségek valós értékének alakulását 2011. december 31-én kategóriánként a 2. *melléklet* tartalmazza. A Csoport esetében a valós érték megállapításának hierarchikus besorolásából látható, hogy csupán egy pénzügyi eszköznél, a JANAF d.d-ben lévő értékesíthető befektetés esetében alkalmazza az aktív, szervezett piacon kialakult árat. Az összes többi instrumentum esetében egyéb értékelési technikák alkalmazására kerül sor, melyekhez a 2. szint alapján minden olyan alapadat közvetlenül vagy közvetve hozzáférhető, amely jelentős hatással van a valós értékre. Egyetlen pénzügyi instrumentum valós értékének megállapítása esetében sem alkalmaz olyan technikát, melyek olyan, piacon hozzá nem férhető alapadatokat tartalmaznak, amelyeknek jelentős hatása van a valós értékre.

A pénzügyi instrumentumok valós értékelése az eredménykimutatáson keresztül a Csoport jövedelmezőségére és társasági adófizetési kötelezettségére is hatást gyakorol. A Mol Rt. esetében a társasági adófizetési kötelezettség tárgyévi és halasztott adóelemeket tartalmaz. Halasztott adó azokban az esetekben keletkezik, amikor egy tétel az éves beszámolóban történő, illetve az adótörvény szerinti elszámolásában időbeli különbség adódik. A halasztott adó követelés és kötelezettség megállapítása azon évek adóköteles bevételére vonatkozó adókulcsok felhasználásával történik, amikor az időbeli különbség miatti eltérés várhatóan megtérül (H. Nagy, 2011). A halasztott adó kötelezettség és követelés mértéke tükrözi a Csoportnak a mérleg fordulónapján fennálló, az adó eszközök és kötelezettségek realizálódásának módjára vonatkozó becslését. A pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelése hatással van a vállalatcsoport halasztott adóeszközeinek és adókötelezettségeinek alakulására. A 4. *táblázat* a mérlegben, míg az 5. *táblázat* az

eredménykimutatásban elszámolt, a pénzügyi instrumentumok értékeléséből származó halasztott adóeszközök – és kötelezettségek nagyságát mutatják millió Ft-ban.

4. táblázat: A pénzügyi instrumentumok értékeléséből származó mérlegben kimutatott halasztott adóeszközök és adókötelezettségek alakulása 2005-2011 között

adatok millió Forintban

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Halasztott adóeszközök	-912	-237	-541	-509	-730	-522	-1131
Halasztott adókötelezettségek	-	-140	-	-	1174	2524	4745

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

5. táblázat: A pénzügyi instrumentumok értékeléséből származó eredménykimutatásban elszámolt halasztott adóeszközök és adókötelezettségek alakulása 2005-2011 között

adatok millió Forintban

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Halasztott adóeszközök	-14	675	-304	32	-236	207	-610
Halasztott adókötelezettségek	-	-	-	-	-462	1228	2026

Forrás: Saját szerkesztés a MOL Csoport összevont (konszolidált) éves beszámolók adatai alapján

A 4. és 5. táblázat adataiból megállapítható, hogy a valós értéken történő értékelés minden évben jelentős hatással van a halasztott adóeszközök és adókötelezettségek alakulására.

A MOL konszolidált éves beszámolójának kiegészítő mellékletében kitér a becslésekből adódó bizonytalanságok azonosítására. Kifejti, hogy a pénzügyi instrumentumok valós értékének meghatározása (különösen a speciális célú gazdasági társaság, a Magnolia Finance Ltd. által kibocsátott átváltható tőkeinstrumentumokba ágyazott átváltási opció esetében) a piacon érvényes árszintek alapján történik. Ezek hiányában a menedzsment becslését tükrözi a valós értékre jelentős hatást gyakorló tényezők jövőbeli alakulásával kapcsolatban (beleértve többek között a hozamgörbéket, árfolyamokat, a kockázatmentes kamatlábakat, illetve az átváltási opcióhoz, valamint a MOL számára a CEZ tulajdonában

lévő 7%-nyi MOL részvényre fennálló vételi opciójához kapcsolódóan a MOL részvények árfolyamának volatilitását és az elvárt osztalékhozamot). Tekintettel a közelmúlt globális pénzügyi válságára, az euro-zóna jelenlegi nehézségeire és közép-kelet európai régió kockázataira, az ilyen valós értékelés megnövekedett bizonytalanságot hordoz magában.

6. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Dolgozatomban a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének szerepét, valamint a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatását vizsgáltam tőzsdén jegyzett vállalatok esetében. A Budapesti Értéktőzsde Részvény Szekciójában „A” és „B” részvény instrumentummal kereskedő, 27 magyarországi székhelyű vállalat egyedi és összevont (konsolidált) éves beszámolójának adatait elemeztem, kiemelt figyelmet fordítva a MOL Nyrt. pénzügyi kimutatásaira.

2004. január 1-től a nemzeti szabályozás hazánkban is lehetőséget biztosít a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésére a számviteli törvény szabályai által készített egyedi éves beszámolók esetében. A megvizsgált 27 vállalatból azonban csak 3 (a vállalatok 11%-a) alkalmazta a szóban forgó értékelési eljárást. Az összevont (konsolidált) beszámolók esetén a nemzetközi szabályozásból adódóan kötelező az alkalmazása. Tapasztalatom mégis az, hogy a vállalatok többségének célja az értékelési eljárás alkalmazásával nem a megbízható és valós összkép biztosításának elősegítése és erősítése, hanem csupán a szabályoznak való megfelelés kényszere.

A vállalatok többségénél a tulajdonolt pénzügyi instrumentumok esetében *nem áll rendelkezésre aktív, szervezett piacokról származó azonnali ár*, ami kiigazítás nélkül használható lenne pénzügyi instrumentumaik valós értékének meghatározásához. Ennek hiányában saját maguk által kidolgozott értékelési módszerek és modellek segítségével állapíthatják meg instrumentumaik valós értékét. A legtöbb kimutatásban utalást találtam arra, hogy a vállalatok által készített valós érték becslések bizonytalanságot, és ezáltal magas szintű kockázatot hordoznak magukban. A becslésekből adódó bizonytalanság rendezett gazdasági viszonyok között, jól működő pénzügyi piacokon is jelen van, hatása azonban az általános gazdasági és pénzügyi válság következtében hatványozottan jelentkezik a valós érték becslés esetében. Az egyik legnagyobb problémát az jelenti, hogy a válság hatására 2008-ban sok, korábban jól működő pénzügyi piac összeomlott, sok pénzügyi instrumentum esetében a korábban aktív piac keretein belüli kereskedés megszűnt és már nem állt rendelkezésre az árazáshoz szükséges azonnali piaci ár. Ez megnehezítette az értékelési technikák által előállított valós értékek becslését is és növelte a becslésekben rejlő kockázatot. A MOL Csoport pénzügyi kimutatásainak elemzési eredményei alapján is helytálló ez a megállapítás.

Úgy vélem, az értékelési eljárás alkalmazását háttérbe szorító másik ok, hogy a valós értéken történő értékelés magas szakmai tudást igényel mind a pénzügyi, számviteli

szakemberek, mind a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatára kijelölt személyek esetében. Éppen ezért mivel a nemzetközi számviteli standardok megfelelő alkalmazásához speciális szaktudás szükséges, így 2014. január 1-jétől kezdődően IFRS szerinti összevont (konszolidált) éves beszámolót csak olyan személy állíthat össze, aki IFRS regisztrálási szakterületen szerepel a könyvviteli szolgáltatást végzők nyilvántartásában, vagy IFRS minősítéssel rendelkező kamarai tag könyvvizsgáló (Nagy, 2012).

Mindezek alapján *megállapítható*, hogy

- a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelése a hazai szabályozás alapján nem túl elterjedt
- az összevont (konszolidált) beszámolók esetében az értékelés alkalmazása a nemzetközi szabályozásnak való megfelelésre irányul
- a valós értékelés jelentős hatással van a vállalat vagyonának alakulására, annak összetételére, közvetlenül befolyásolja a jövedelemtermelő képességet
- hazánkban kevés pénzügyi instrumentum esetében áll rendelkezésre szervezett, aktív piacokról származó azonnali ár, amely a valós értéket kiigazítás nélkül tükrözné
- a valós értékelés speciális szaktudást igényel mind a könyvviteli szolgáltatást végzők, mind a könyvvizsgálók körében

Megállapítható tehát, hogy napjainkban még a klasszikus bekerülési áras értékelés van túlsúlyban, kevés azon vállalatok száma, akik alkalmazzák a valós értéken történő értékelést. A pénzügyi instrumentumok normál vállalkozási szférában történő előretörésével, a vállalatok nemzetközi terjeszkedésével azonban ez az arány a jövőben növekedni fog.

A legfontosabb feladatok a jövővel kapcsolatban:

- a hazai számviteli szabályok továbbfejlesztése során a valós érték mérésével kapcsolatos szabályokat indokolt, a meglévő előírások pontosításán túl, részletesebben kimunkálni,
- mind a beszámoló készítő számviteli szakemberek, mind a könyvvizsgálók, mind pedig a felhasználók minél szélesebb körében célszerű ismertté tenni a valós érték mérésének gyakorlati kérdéseit, módszertani sajátosságait.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatom témájaként a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelésének a hazai szabályozásban betöltött szerepét vizsgáltam.

Bár az egyes vagyonelemek értékének megállapítási módszereit hivatalosan nem nevesítik a számvitel különálló részterületének, a számviteli mérleg és ezen keresztül a valós kép elkészítésénél mégis nagyon fontos szerepet töltenek be. Megállapítható, hogy a hazai gyakorlat még a klasszikus múltbeli, bekerülési értéken alapuló értékelésének általános elvét helyezi előtérbe. Azonban egyre gyakrabban fogalmazódik meg a valós vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzet kimutatására alkalmas piaci árak alkalmazásának igénye. Ennek egyik lehetséges eszköze a pénzügyi instrumentumok valós értéken történő értékelése.

A gazdasági világválság a számvitel ezen területét is érintette, megnehezítve a valós értékelés módszereinek alkalmazását és ezzel megkérdőjelezve létjogosultságát.

Úgy gondolom, hogy a közeljövőben növekedni fog a pénzügyi kockázatok fedezésére kötött pénzügyi ügyletek száma, és a normál vállalati szférában is növekedni fog a pénzügyi instrumentumok szerepe. Ezáltal a valós értéken történő értékelés is nagyobb vállalati közeget érint majd.

Ahogy a nemzetközi számviteli standardok is folyamatos átdolgozáson és újításon esnek át a megnövekedett igények megfelelő alaposágú kielégítése céljából, úgy a hazai számviteli szabályozás is folytatja fejlődését. Úgy gondolom, hogy egy részletesebb szabályozás kimunkálásával nagymértékben hozzájárul a valós értéken történő értékelés elterjedéséhez és ezáltal a pénzügyi kimutatások minőségének javulásához, és nem utolsósorban a megbízható és valós összkép biztosításához.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- Éva K. (2006): *Számvitel-elemzés I.* Perfekt Kiadó, Budapest, pp. 71-73., pp. 545-554.
- Fridrich P. (2007): *Számviteli kézikönyv.* UNIÓ Kiadó, Budapest, pp. 97-100.
- Korom E. – Ormos M. – Veres A. (2005): *Bevezetés a számvitel rendszerébe, Szemlélet és módszertan.* Akadémia Kiadó, Budapest, pp. 45-69.
- Kovács E. (2003): *Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok. International Accounting Standards Board,* London
- Kozma A. (2001): *Vázlatok a számvitel tanulásához II. kötet.* Keletlombard, Debrecen
- Kvancz J. – Galó M. (2007): *A megbízható és valós kép érvényesítése a számviteli nyilván- tartásokban.* In: Elszámolási célok, feladatok, módszerek és a számvitel oktatása. (Szerk. Jávor A. – Bács Z.) Center-Print Nyomda, Debrecen, pp. 86-94.
- Nagy G. – Pölöskei P. – Veress A. (2012): *Regisztrált mérlegképes könyvelők továbbké- pzése 2012.* Saldo Kiadó, Budapest, pp. 20-21.
- Reizingerné A. – Vörös M. (2005): *Könyvviteli alapismeretek.* Perfekt Kiadó, Budapest, pp. 141-156.
- Róth J. – Adorján Cs. – Lukács J. – Veit J. (2006): *Számviteli esettanulmányok.* Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ, Budapest, pp. 551-568.
- Boros J. – Rakó Á. (2009): A pénzügyi válság hatása az év végi beszámolók összehasonlí- tására és a könyvvizsgálatokra. *Számvitel – Adó - Könyvvizsgálat.* Budapest, 51. évf. 1. szám, p. 17.
- Fekete I. (2008): Kihívások a valós értékelésen alapuló becslések könyvvizsgálatában. *Számvitel – Adó - Könyvvizsgálat.* Budapest, 50. évf. 11. szám, pp. 460-463.
- H. Nagy M. (2011): Halasztott adók. *Nemzetközi Adózás. Elektronikus szaklap.* I. évf. 2. szám, pp. 3-7.
- Kovács D. (2012): A valós értékelés új keretrendszere a nemzetközi pénzügyi beszámó- lásban. *Hitelintézeti Szemle.* XI. évf. 2. szám, pp. 161-181.
- Nagy G. (2003): A pénzügyi instrumentumok fogalma, a valós érték meghatározása. *Számviteli hírek. Számviteli szakemberek egyesülete.* Budapest 2003/December p. 4.
- Nagy K. (2004a): A valós értéken történő értékelés I. *Számvitel – Adó - Könyvvizsgálat.* Budapest, 46. évf. 4. szám, pp. 148-153.
- Nagy K. (2004b): A valós értéken történő értékelés II. *Számvitel – Adó - Könyvvizsgálat.* Budapest, 46. évf. 5. szám, pp. 202-207.
- Nagy K. (2004): A valós értéken történő értékelés IV. *Számvitel – Adó - Könyvvizsgálat.* Budapest. 46. évf. 7-8. szám, pp. 306-307.
- Tóth K. (2009a): A valós értékelés szerepe és kihívásai a pénzügyi kimutatásokban. *Köz- gazdaság Fórum. Romániai Magyar Közgazdász Társaság.* XII. évf. 89. szám, pp. 5-17.
- Tóth K. (2009b): Az értékalapú számvitel szerepe a beszámolóban és a szabályozás. *Veze- téstudomány.* XI. évf. 12. szám, pp. 30-38.
- Varga I. (2009): A valódiság elvének érvényesülése a magyar számviteli rendszerben. *Doktori (PhD) értekezés.* Sopron

Jogszabályok

2000. évi C. törvény a számvitelről

Internetes források

Internet1: Cégvezetés (2004): Számviteli változások.

<http://cegvezetes.hu/2004/05/szamviteli-valtozasok/>

(Letöltés dátuma: 2012. szeptember 2.)

Internet2: http://users.atw.hu/alterenergia/mukodes/ertekelesi_szabalyzat.pdf (Letöltés dátuma: 2012. október 13.)

Internet3: Rózsa A. – Bács Z. – Kotormán A. (2007): A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS-ek) hatása a magyar számviteli szabályozásra, különös tekintettel az eredménykimutatás összeállítására

<http://www.avacongress.net/ava2007/presentations/szps2/4.pdf>

(Letöltés dátuma: 2012. október 13.)

Internet4: Kvancz J. – Galó M. (2007): Értékelési eljárások érvényesülése a beszámolóban

<http://www.avacongress.net/ava2007/presentations/szps2/1.pdf>

(Letöltés dátuma: 2012. október 13.)

Internet5: Tardos Á. (2006): IFRS: Előny vagy hátrány. Magyar Bankszövetség E-Hírlevél. VI. évf. 14-15. szám

http://www.tas.hu/bankszovetseg/hirlevel/2006_14/index.html

(Letöltés dátuma: 2012. október 13.)

Internet6: Deloitte (2011): Középpontban az IFRS. Számviteli tanácsadás

[http://www.deloitte.com/assets/Dcom-](http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Hunga-ry/Local%20Assets/Documents/Newsletters/IFRS_HU_all/IFRS_2012%20JAN_HU.pdf)

[Hunga-](http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Hunga-ry/Local%20Assets/Documents/Newsletters/IFRS_HU_all/IFRS_2012%20JAN_HU.pdf)

[ry/Local%20Assets/Documents/Newsletters/IFRS_HU_all/IFRS_2012%20JAN_HU.pdf](http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Hunga-ry/Local%20Assets/Documents/Newsletters/IFRS_HU_all/IFRS_2012%20JAN_HU.pdf)

(Letöltés dátuma: 2012. október 13.)

www.bet.hu

www.e-beszamolo.kim.gov.hu

MELLÉKLETEK

**1. MELLÉKLET: A BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDÉN BEJEGYZETT, A VIZSGÁLATBA BEVONT
VÁLLALATOK LISTÁJA**

	Vállalat	Szekció	Szektor
1.	Állami Nyomda Nyrt.	A	biztonsági nyomdaipar
2.	Danubius Hotels Nyrt.	A	szállodaipar
3.	EGIS Gyógyszergyár Nyrt.	A	gyógyszeripar
4.	Graphisoft Park SE	A	ingatlanfejlesztés és hasznosítás
5.	Magyar Telekom Nyrt.	A	távközlés
6.	MOL Nyrt.	A	kőolaj- és földgázipar
7.	Rába Járműipari Holding Nyrt.	A	járműipar
8.	Richter Gedeon Nyrt.	A	gyógyszeripar
9.	Tiszai Vegyi Kombinát Nyrt.	A	vegyipar
10.	ALTEO Energiaszolgáltató Nyrt.	B	villamosenergia-kereskedelem
11.	Budapesti Ingatlan Nyrt.	B	ingatlanhasznosítás
12.	Csepel Holding Nyrt.	B	vagyongkezelés
13.	Budapesti Elektromos Művek Nyrt.	B	villamosenergia-szolgáltatás
14.	ÉMÁSZ Nyrt.	B	villamosenergia-szolgáltatás
15.	EST MEDIA Nyrt.	B	informatika
16.	EXTERNET Nyrt.	B	távközlés
17.	FORRÁS Nyrt.	B	vagyongkezelés
18.	Freesoft Nyrt.	B	informatika
19.	HybridBox Nyrt.	B	informatika
21.	KEG Közép-európai Gázterminál	B	gázipar
21.	Konzum Nyrt.	B	kereskedelem
22.	MASTERPLAST Nyrt.	B	építőanyag gyártás és értékesítés
23.	NUTEX Nyrt.	B	gyógyszeripar
24.	Örmester Vagyonvédelmi Nyrt.	B	személybiztonság
25.	PANNON-FLAX Nyrt.	B	textilipar
26.	Synergon Nyrt.	B	informatika
27.	Visonka Nyrt.	B	takarmányipar

**2. MELLÉKLET: A MOL CSOPORT ÁLTAL MEGHATÁROZOTT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK ÉS
KÖTELEZETTSÉGEK VALÓS ÉRTÉKE 2011. DECEMBER 31-ÉN KATEGÓRIÁNKÉNT**

adatok millió Ft-ban

	1. szint	2. szint	3. szint
PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK			
Értékesíthető befektetés a JANAF d.d.-ben	10.938	-	-
Árfolyamkockázat fedezeti ügyletből származó nettó követelések	-	2.955	-
Termékár ügyletből származó követelés-cash flow fedezeti ügylet	-	7.927	-
Árfolyamkockázat fedezeti ügyletből származó követelés	-	288	-
Termékár ügyletekhez kapcsolódó jövőbeni kötelezettség, mint fedezett alapügylet valós értéke	-	185	-
Termékár tranzakciókból származó nettó követelés	-	337	-
PÉNZÜGYI KÖTELEZETTSÉGEK			
Termékár ügyletből származó kötelezettség - cash flow fedezeti ügylet	-	5.457	-
Magnolia Finance Ltd által kibocsátott átváltható értékpapírokhoz kapcsolódó átváltási opció	-	14.532	-
CEZ-nek értékesített MOL részvény opció valós értéke	-	16.864	-
MOL-OTP részvényswap valós értéke	-	4.585	-
Termékár ügyletek miatti nettó kötelezettség	-	185	-
Árfolyamkockázat fedezeti ügyletből származó kötelezettség	-	912	-